

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ühiskonnateaduste instituut

Keiu Lutschan

**NOORTE NAISPOLIITIKUTE HINNANGUD POLIITILISE KARJÄÄRI
VÕIMALIKKUSELE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kairi Kasearu, PhD

Tartu 2014

ABSTRACT

The main objective of this thesis is to examine how female politicians perceive possible obstacles within their career, and how their opinion varies depending on their position? Furthermore I was intrigued by how perceived obstacles affect female politicians career choices.

The empirical material of the thesis is collected by applying the qualitative research method - semi-structured interview. Within the framework of this study, I conducted five interviews with young women politicians in different political partys in Estonia. As a data collection method I used a semi-structured interview and for resulting data analyses I used thematic analysis.

The results of this research show that female politicians perceive the equal opportunities for women and men to make a political career. However they sense some obstacles. Male candidates are preferred over women candidates, women politicians are not taken seriously and female politicians have sensed a number of stereotypical views from their male colleagues. They also feel that a woman in politics must prove herself more and work harder than a man.

Interviews show that women vision their future differently. Interviewees with a longer experience in politics had a more modest vision on their future, than these politicians whose career path were shorter. It may refer to a glass ceiling effect. Longer experience in politics could mean in this case, that female politicians notice obstacles for women in politics and therefore do not make any ambitious plans for their future. Also it may suggest that advancement process for women in politics is longer.

Most frequently mentioned reason why female politicians leave politics is a wish to start a family. Some of the interviewed women felt that motherhood may be the reason why female politicians do not return to politics. Therefore it is crucial for female politicians to consider their potential motherhood when planning a career in politics. It became clear that due to a

rigid nature of today's politics it is challenging for a woman to be active in politics while being a mother.

Measures, what could help bringing more women to politics are not as highly valued amongst female politicians, as one would suggest. The most negative response was given to gender quota. Women in politics feel that any position, what is gained through gender quota is unfair, because gender quota applies mainly for women, so therefore male politician will be left out of that privilege. Furthermore women fear that they would not be accepted as equal partners and will be scorned by their colleagues, due to unfair assistance of gender quota. Female politicians wish to be recognized for their accomplishments, not for their gender.

The context of this research did not show that the glass ceiling effect is perceived by the interviewees, probable reason for that is the shortness of their political career path. Still, if it is possible to speak about glass ceiling effect in female politician career, then in what stage in their career would women sense that? Therefore it is a topic worthy to be explored further, for instance, by interviewing the same female politicians, in later on of their careers.

SISUKORD

ABSTRACT	2
SISSEJUHATUS	6
I TEOREETILISED LÄHENEMISED SUGUPOOLTEVAHELISTELE SUHETELE.....	8
1.1. Naiskultuur ja meeskultuur.....	8
1.2. Oponentide vaigistamise teooria	9
1.3. Klaaslae efekt	10
1.4. Soostereotüübid	11
1.5. Hoiakud ja soorollid	12
2. OLUKORD EESTIS	14
2.1. Valimisnimekirjade koostamine	14
2.2. Naiste osalusest Eesti poliitikas.....	15
2.3. Klaaslae efekti määratlemine naiste poliitilises karjääris.....	16
2.4. Valituks osutumine	17
2.5. BEIS-tüpoloogia	18
2.5.1. Naisministrid Eestis.....	18
3. MIKS LAHKUVAD NAISED POLIITIKAST?.....	20
4. PROBLEEMI PÜSTITUS	22
II METOODIKA	24
2.1. Uurimuse teoreetiline lähtekoht	24
2.2. Andmekogumismeetod ja valimi kirjeldus.....	24
2.3. Intervjueeritavate kirjeldus	25
2.4. Andmeanalüüsi meetod	27
2.5. Eetiline aspekt uurimuses	28

III TULEMUSED	29
3.1. Naiste osakaal poliitikas	29
3.2. Naiste poliitikas osalemise tähtsus	29
3.3. Naiste osaluse tõstmise meetmed	30
3.4. Poliitikas edasi jõudmise võimalused	32
3.5. Naispoliitikute kompetents ja enesekriitika	33
3.6. Meespoliitikute suhtumine naispoliitikutesse	34
3.7. Ühiskonna suhtumise tajumine	35
3.8. Poliitikas olemise raskused	37
3.9. Erakonna toetus naispoliitikutele	38
4.0. Intervjueeritavate tulevikuplaanid	39
4.1. Miks naised lahkuvad poliitikast	40
IV ARUTELU	42
KOKKUVÕTE	46
KASUTATUD ALLIKAD	48
LISAD	51
Lisa 1. Individuaalintervjuu kava	51

SISSEJUHATUS

Järjest enam pööratakse ühiskonnas tähelepanu naiste vähestele osalusele poliitikas ning sellele, et naiste ja meeste osakaal Riigikogus ei ole võrdne. Tõepoolest, Riigikogus oli 2012. aastal 81 meest ning ainult 20 naist. Eesti ühiskonnas aga on naiste-meeste osakaal teistsugune, nimelt moodustavad naised meie ühiskonnas enamuse – 54% kogu elanikkonnast (Jarne 2012). Niisiis on naiste ja meeste osakaal parlamendis ebavõrdne, samas kui vaadelda liikmete osakaalu parteides soopõhiselt, avaneb veidi teine pilt. Nimelt on keskmiselt kõige enam naisi Keskerakonnas – 54%, Sotsiaaldemokraatlikus erakonnas 48%, neile kahele erakonnale järgneb Reformierakond 48% ja kõige vähem on naisi konservatiivses erakonnas Isamaa ja Res Publica Liidus – 46% (Raitviir 2011:146). Võrreldes neid andmeid on selge, et naisi on poliitikas alumistel astmetel rohkem kui kõrgema taseme poliitikas.

Millised tegurid on taolise nähtuse põhjustanud? Me võime siinkohal kõneleda nii ühiskonnas levinud soostereotüüpidest kui ka meespoliitikute suuremast rahva- ja erakonna toetusest, kuid eelkõige peab tähelepanu koondama asjaosalistele endile - naistele. Sellest lähtuvalt soovin oma bakalaureusetöös välja selgitada kas ja milliseid takistusi näevad noored naispoliitikud oma poliitilise karjääri tegemisel. Ma kõrvutan erinevatel karjääri- etappidel olevate naiste arvamusi sellest, kuidas nad tajuvad poliitilise karjääri tegemisel soost tulenevaid raskusi, st. raskusi naissoost poliitikuna meeste poolt domineeritud valdkonnas.

Eestis on eelnevalt uuritud naispoliitikute asetust valimisnimekirjades ning erakondade mõju naiste poliitilisele karjäärile (Allik 2011, Raitviir 2011). Samas on uuritud ka soostereotüüpe ning seda, kuidas need mõjutavad naispoliitiku karjääri (Vask 2007). Kui antud uuringutes on vaadeldud olukorda parteide ja valijate seisukohalt, siis mina soovin keskenduda just naispoliitikutele endile ning sellele, kuidas nad ise antud olukorda tajuvad. Töös kirjeldangi peamiselt seda, kuidas noored naispoliitikud, kes asuvad oma karjääriteel erinevatel astmetel, tunnetavad võimalikke takistusi poliitikasse pürgimisel. Selle töö tarbeks on läbi viidud intervjuud noorte naispoliitikutega neljast suurimast Eesti erakonnast.

Antud bakalaureusetöös on neli osa. Esimeses osas annan täpsema ülevaate kirjandusest ja peamistest uuringutest ja teooriatest, mida kasutasin töö ülesehitamisel. Teises peatükis tuleb juttu metoodikast, kasutatud andmekogumismeetodist ning intervjueeritavate valiku põhjendusest. Kolmandas peatükis esitan tulemused. Neljandas peatükis analüüsin kogutud andmeid ning kõrvutan teoreetilisi andmeid empiiriliste andmetega. Analüüsin ka seda, millise vastuse saadud tulemused uurimisprobleemile annavad.

I TEOREETILISED LÄHENEMISED SUGUPOOLTEVAHELISTELE SUHETELE

Antud bakalaureusetöö uurimussubjektiks on naispoliitikud ning seetõttu annan järgnevas peatükis ülevaate naiste rollist ühiskonnas ja poliitikas. Samuti kirjeldan klaaslae efekti teooriat, oponentide vaigistamise teooriat ning annan lühiülevaate naiskultuuri olemusest, et mõista naispoliitikute karjääris esinevate takistuste olemust. Lisaks selgitan valimistega seotuid protsesse Eesti poliitikas ning annan edasi ülevaate sellest, mille alusel ministritoolid jaotuvad Eesti poliitikas. Seejärel annan ülevaate võimalikest põhjustest, miks naispoliitikud poliitikast taanduvad. Peatüki viimases osas püstitan uurimisprobleemi ja sõnastan uurimuse eesmärgi.

1.1. Naiskultuur ja meeskultuur

Oleme sündinud ning kasvanud ühes kultuurilises keskkonnas, kuid naised ja mehed ei mõista sümboleid, märke ning keelt sarnaselt. Seega võib ühes keskkonnas samal ajal eksisteerida kaks kultuuri – nii mees- kui naiskultuur. Mis aga on naiskultuur ja meeskultuur, kuidas nad erinevad teineteisest ning miks me meeskultuuri kõrval ka naiskultuuri rõhutame? Berit Ås (1975:142) on uurinud nii nais- kui meeskultuuri ning leidnud, et nähtusele, mida ta nimetab meeskultuuriks, on vaja vastandit, mis seletaks naiste igapäevast käitumusmustrit. Ås toob välja, et isegi sotsiaalteadustes kirjeldatakse meeste käitumist ja hoiakuid, mitte aga naiste omi, see annab meestele privileegi ja võimaluse end defineerida ning identifitseerida kui täisväärtuslikke ühiskonnaliikmeid. Enese defineerimine on lähtepunktiks iseenese potentsiaali ning võimaluste mõistmiseks. Samas tuleb tunnistada, et naised elavad meestega võrreldes majanduslikult, kultuuriliselt ja sotsiaalselt hoopis teises keskkonnas, nii ei ole neid võimalik mõista läbi meeskultuurimudeli (Ås 1975:144).

Meeskultuuri domineerimisele ühiskonnas viitab ka see, et kõiki tähtsamaid positsioone ühiskonnas on täitnud mehed, mistõttu aktsepteerime selliseid ametinimetusi nagu esimees, direktor jne. Kui antud positsioonidele peaks asuma naine, sooviga säilitada oma identiteeti ja muuta ametinimetust esinaiseks, siis on see meeste jaoks mõistmatu. See, et mehed tihti muutmist oluliseks ei pea ning naeruvääristavad naiste soovi saada tunnustust naisena, viitab

jätkuvalle naiskultuuri nähtamatuks muutmisele ning võrdsete võimaluste mahalaitmisele (Ås 1975:147). Ås tõstatab väga huvitava küsimuse – kui naised ei mõisteta, neid ei võeta kuulda või ei mäletata, siis kas see on domineeriva meeskultuuri viis röövida naistelt identiteet ja väärtus? Ehk on see sõnum kõigile naistele, et meeskultuuris puudub neil tähendus, mõte (Ås 1975:148)?

Berit Ås toob välja, et naistest ja meestest kõneldakse ühiskonnas erinevalt. Naiste kohta öeldakse tihti õrnem sugupool või nõrgem sugu, samas kui mehi nähakse tugevama sugupoolena (Ås 1975:150). Selline liigitus lubab meestel tunda end domineerivana ning võimukana, naistele aga viidatakse kui nõrkadele olenditele. Tänapäeva maailm on muutunud selliselt, et inimese edukus ei sõltu tema füüsilisest tugevusest, seega miks kasutatakse endiselt sellist sünonüümi, nagu nõrgem sugu, naiste kohta? Selline traditsiooniline väljend selgitab mehekeskse kultuuri sisu, tugevuseks peetakse domineeriva soo karakteristikuid.

Ta toob välja ka selle, et naistelt oodatakse pereloomist ning emaks saamist, hoolimata sellest, millised on naiste endi unistused, nad tajuvad seda survet ning planeerivad oma tuleviku selle järgi, mida võimaldab neile töötamine pere kõrvalt. Ås peab selliseid arusaamu nii sügavalt juurdunuteks, et naised ei mõtlegi alternatiividele, mis võivad neid kõrvale juhtida domineeriva kultuuri väärtustest. Sellised ühiskondlikud normid, mis nõuavad naistelt täielikku pühendumist perele, röövivad nendelt identiteedi (Ås 1975:157). Meeskultuur domineerib ühiskonda, pannes paika sealsed normid ja väärtused, millele naised on sunnitud alluma. Meeskultuuri võib pidada peaaegu nähtamatuks, see on vaevu defineeritav ja selgelt piiritletav.

1.2. Oponentide vaigistamise teooria

Berit Ås (2008) on välja töötanud oponentide vaigistamise teooria, mis koosneb viiest osast: 1. nähtamatuks tegemine - siin mõeldakse naiste unustamist või ignoreerimist, mis sünnib seetõttu, et me oleme harjunud mõtlema, et mehed ja meeskultuur on normaalne ja tähtis, seejuures ei pöörata tähelepanu sellele, et naistel on võrreldes meestega erinevad probleemid ja huvid; 2. naeruvääristamine – naiste pingutusi ei arvestata, nende üle irvitatakse, viidates samas nende emotsionaalsusele või peetakse neid seksuaalobjektideks. Selliselt soovivad

mehed märku anda, et naised on ebakompetentsed ning sobivad pigem kodutöödeks ja seksuaalpartneriteks; 3. infosulus hoidmine – juhtub siis, kui mehed otsustavad olulised küsimused ära isekesksis- näiteks ühisel saunaõhtul, kuhu naised ei ole kutsutud, sellisel juhul ei ole naiskolleegidel võimalust olulistes asjades kaasa rääkida ning nad ei ole teadlikud vastu võetud otsustest; 4. ole Sa neetud, kui teed ja kui ei tee! – seda kasutatakse kõige enam töötavate emade puhul, kellelt oodatakse nii häid tulemusi tööl kui ka palju pühendumist perele, kui naine suudab nendest vaid üht täita, ei ole ta piisavalt hea töötaja või ema. Sama kehtib ka naisjuhi puhul, keda peetakse nõrgaks, kui ta soovib olla hea kuulaja ning toimida demokraatlikult või peetakse teda ebanaiselikuks, kui ta surub oma tahtmist läbi; 5. süüdistamine ja häbistamine – siinkohal mõeldakse seda, kui naistele sisendatakse, et nad ei ole piisavalt head töötajad, mis võib aga tuleneda sellest, et nad ei käitu nii, nagu mehed tavaliselt seda teevad või neil puudub ligipääs informatsioonile, mida mehed kontrollivad. See annab võimaluse meestel naisi näidata ebakompetentsetena, rumalatena ja ebahuvitavatena (Ås 2008).

Seega võib järeldada, et naised ja mehed ei ela mitte ainult erinevates sotsiaalmajanduslikes oludes, ei kõnele erinevas keeles ja ei oma erinevaid väärtusi, nad ka töötavad täiesti erinevates oludes, kus paraku on domineeriv meeskultuur ja selle kehtestatud reeglid. Kuigi naised tajuvad meeste üleolekut ja domineerivat suhtumist töökohal, ei ole naised saanud neid olukordi varem selliselt defineerida.

1.3. Klaaslae efekt

Kui Berit Ås'i oponentide vaigistamise teooria selgitab meeste domineerimist naiste üle töökeskkonnas läbi viie kõige sagedamini esineva tehnika, siis klaaslae efekt nii kindlat raamistikku ette ei anna. Klaaslae efekti all mõeldakse seda, kui sugu peetakse puuduseks karjääriredelil ülesliikumise puhul, mis tuleb esile eriti tugevalt kõrgematele kohtadele pürgimisel ja mõjutab inimest järjest enam, mida kõrgemale ta jõuab karjääriredelil (Cotter jt 2001:655). Klaaslagi kujutab endast kunstlike barjääride tekitamist, et luua naistele takistusi karjääriredelil tõusmisel hoolitamatata nende võimekusest ning kvalifikatsioonist. Klaaslae

efekti võib nimetada nähtamatuks ja ületamatuks barjääriks, see tähistab soolist või rassilist erinevust, mis ei ole seotud teiste tööga seonduvate faktoritega (Cotter jt 2001:656-657).

Klaaslae efekt ei kõnele ainult kõrgematel kohtadel olevate naiste ja meeste osakaalust, vaid nende võimalustest sinna pääseda (Cotter jt 2001: 659).

Klaaslae efekti puhul tuleb silmas pidada seda, et sooline või rassiline diskrimineerimine suureneb kõrgematele positsioonidele jõudes. Kui aga soolist diskrimineerimist tajuvad nii kõrgematel kui ka madalamatel positsioonidel töötavad naised, siis saame me kõneleda pigem soolisest ebavõrdsusest, mitte aga klaaslae efektist. Seega kui kõrgemal hierarhias edasiarenemise võimalused vähenevad ja diskrimineerimine suureneb, võib kindel olla, et tegemist on klaaslae efektiga (Cotter jt 2001:658-659). Niisiis selleks, et kõneleda klaaslae efekti olemasolust, tuleb silmas pidada seda, et (1) klaaslae efekt on seotud ainult soo ja rassi erinevustega, (2) diskrimineerimist esineb kõrgematele positsioonidele jõudes sagedamini kui madalamatel positsioonidel, (3) see puudutab peamiselt ametialast ülendamist kõrgemale tasemele ja (4) diskrimineerimine soo või rassi alusel suureneb indiviidi töötee jooksul.

Siiani on klaaslae efektist enamasti kõneletud tööalase karjääri kontekstis, kuid Bullard-i ja Wright-i (1993) uurimusest selgus, et klaaslae efekt laieneb ka poliitilisele karjäärile. Nad leidsid siiski, et naised küll on võtnud kõrgemaid positsioone, kuid see on tingitud takistustest kõrvale põikamise läbi mitte aga klaaslae purustamise tõttu.

1.4. Soostereotüübid

Soostereotüübid viitavad indiviididele positiivsete või negatiivsete omaduste andmisele, mida peetakse kehtivaks terve grupi puhul (Vask 2007:34 Norris 1997:53 järgi). Tavapäraselt jagunevad soostereotüübid rollijaotuse põhjal – kui mehi peetakse tugevateks ning auahneteks, siis naisi hoolivateks ja tundlikeks (Vask 2007:34 Black&Ericksoni 2003:82 järgi). Sellised naistele ja meestele omandatud jooned on liikunud edasi ka poliitikasse, nimelt on tegevusvaldkonnad jaotatud ära soopõhiselt – mehed tegelevad rahvusvaheliste suhete, kuritegevuse, välispoliitika ja majandusega, naised esindavad pehmeid valdkondi nagu tervishoid, perekonnaküsimused ning haridus-ja sotsiaalvaldkond (Vask 2007:34). Siiski on Eesti puhul näha, et haridusvaldkonna kohustusi täidavad mehed, vähemalt viimase kahe

valitsuse ajal on olnud haridusministriks mees. Kas tegu on soostereotüüpsete rollide lõhkumisega või naiste võimaluste ahendamisega, saab näha tulevikus. Kuidas lahendada võrdõiguslikkuse probleemi Eesti poliitilisel maastikul? Portugalis viidi läbi kampaania, mille raames ühendasid erakonnad oma jõud ning moodustasid ühepäevase võrdõigusliku parlamendi, kuhu kuulusid 50% naisi ja 50% mehi. Selle aktsiooni eesmärgiks oli näidata milline näeb välja üks võrdõigusliku koosseisuga parlament. Võrdõigusliku parlamendi loomise aktsioon tekitas Portugali poliitikute seas diskussioone ning kutsus üles erakondi märkama ja kasutama naispoliitikute potentsiaali (Woodward 2002: 34). Sellist ideed võiks loomulikult rakendada ka Eesti Riigikogus, kasvõi dialoogi tõstatamise ning ühiskonnas teadlikuse tõstmise eesmärgil. Siiski on taoline idee protsentuaalselt keeruline saavutada, nimelt ei jagu meie parlamendiliikmete arv selliselt, et Riigikogus oleks nii mees- kui naisliikmeid täpselt 50%.

Traditsioonilised soorollid ja stereotüüpsed arusaamad on ühiskonnast varmad kaduma. Nimelt on traditsioonilisel soopõhisel tööjaotusel soorollide taastootmisel oluline osa, mis lisab just naistele lisakohustusi ning pärsib naispoliitikute tööd, aga hoiab ka uued naispoliitikud avalikust elust eemal (Vask 2007:37 Kartusch 2001:153 järgi).

1.5. Hoiakud ja soorollid

Willer jt (1997:574) lähtuvad staatuskarakteristikute teooriast, mille puhul on olulisel kohal indiviidi staatus selles grupis, kuhu ta kuulub. Kui ühes grupis on erineva staatusega indiviide, siis madalamat staatust omavad indiviidid kohandavad oma käitumist ja arvamusi kõrgemat staatust omavate indiviidide järgi. Seda peamiselt seetõttu, et antud grupis peetakse kõrgemat staatust omavate indiviidide arvamust kompetentsemaks ning kasulikuks kogu grupile. Seega, mida kõrgemat staatust indiviid ühiskonnas omab, seda enam suudab ta mõjutada avaliku arvamust. Kuna naised omavad ühiskonnas madalamat staatust, võib oletada, et nad otsustamisprotsessis suurt mõju ei avalda ning on pigem ise mõjutatavad (Ainsaar jt 2009:4). Samas leidsid Taru ja Vetik (2006:18) oma uurimuses, et naiste ja meeste hoiakud naispoliitikutesse erinevad – nimelt ilmnes, et just mehed väljendasid naispoliitikute suunas traditsioonilisi arvamusi. Nad leidsid naisvastajatest sagedamini, et poliitika ei ole naiste ala,

pidasid meespoliitikuid naispoliitikute kompetentsemaks ning arvasid, et naised peavad oma rolli täitma pigem kodus pere eest hoolitsemisel ning ühiskondlike asjadega tegelemine on pigem meeste ülesanne. Inimeste hoiakud selles osas, kas naised sobivad tippjuhiks, jagunesid soopõhiselt kaheks – kui 48% naistest olid veendunud naiste sobivuses tippjuhiks, siis sama arvas meestest vaid 40%. 20-29aastaste naiste vanusegrupis oli 58% neid, kes toetasid väidet, et naised sobivad tippjuhiks, eesti rahvusest naised olid ühtlasi ka need, kes kõige sagedamini pidasid naisi tippjuhtideks sobivaks (Järviste 2010:8). Meeste ja naiste võimalusi tööelus hindas 40% vastanutest võrdseteks, kuid 53% leidsid, et paremad võimalused tööelus on meestel. Küsitletute hulgas oli 46% mehi ja 60% naisi, kes tunnistasid, et hindavad meeste võimalusi tööturul naiste omadest paremateks (Järviste 2010:10-11).

2. OLUKORD EESTIS

2.1. Valimisnimekirjade koostamine

Erakonnad ja erakonna sisene poliitika mängivad olulist rolli liikmete valituks osutumise juures, sest just nemad koostavad valimisnimekirju ning otsustavad selle üle, kas kandidaat asetseb nimekirja eesotsas või tagapool. Loomulikult on nende kandidaatide võimalused paremad valituks osutada, kes asetsevad valimisnimekirjas eespool, kuidas aga asetsevad kandidaadid soopõhiselt? Tavapäraselt on naiskandidaate kõige enam valimisnimekirja teises kolmandikus, kõige vähem aga esimeses kolmandikus (Raitviir 2002:133). 2007. ja 2011.aasta riiklikud valimisnimekirjad näitasid samuti, et mehed koonduvad nimekirjas ettepoole, naised aga jaotusid kohtade 21-30 ja 31-40 vahel. Kõige ebaproportsionaalselt jagunesid valimisnimekirjad 2011.aastal. Selleks, et kandidaadil oleks reaalne võimalus Riigikokku pääseda, peab ta asetsema nimekirjas esimese kolmekümne kandideerija hulgas, just seetõttu on märgata valimisnimekirjades kõige suuremat ebavõrdsust nimekirja eesotsas (Allik 2011).

Siiski leiab Allik (2011), et riiklike valimisnimekirjade olulisus on langenud, sest järjest enam on kohad jaotatud piirkonniti ning seetõttu ei maksa naiste vähest osalust poliitikas seletada ebaproportsionaalsete valimisnimekirjade läbi. Pigem tuleb keskenduda sellele, miks on naisi kandidaatide hulgas vähem kui mehi ning kuidas mõjutab naiste esindatust poliitikas nõudmine ja pakkumine. Nõudluse all mõeldakse valijate ja erakondade toetust naispoliitikutele. Allik (2011) uuris nii 2007.aasta kui ka 2011.aasta valimistulemusi, ning tegi kindlaks, et mehed ei saa naistest enam hääli, vaid pigem mängib rolli kandidaadi poliitiline kogemus, tema vanus ja järjekord piirkondlikus nimekirjas. Sellest võib järeldada, et valijad toetavad naissoost kandidaate (Allik 2011). Helen Biini (2004:86) uurimuses on ilmnunud, et erakonnad peavad naisi kehvamateks häältetoojateks, mistõttu neile valimisnimekirjades kõrgemaid positsioone ei anta. Kuigi Allik (2011) oma uurimuses on säärased väited tagasilükanud, on erakonnad siiski teist meelt.

Naiste edu poliitikas ei sõltu ainult soodsatest positsioonidest valimisnimekirjades, vaid ka erakondade toetusest ning soovis suurendada naiste osakaalu Eesti poliitikas. Võimalikud

strateegiad, mida erakonnad võiksid kasutada, on järgmised: 1. retoorilised strateegiad – erakonnad mõistavad naiste esindatuse olulisust ning teadvustavad seda avalikult oma poliitilises platvormis, samuti kajastab antud ideed avalikult ka partei pressiesindaja; 2. positiivne või pooldav tegevus – parteid korraldavad spetsiaalseid koolitusi selleks, et innustada poliitikasse pürgivaid naisi, mõnel juhul pakutakse ka majanduslikku abi, mis võimaldaks naistel end poliitikas nähtavamaks muuta; 3. positiivse diskrimineerimise strateegiad – parteid kindlustavad valimisnimekirjades ja otsustuskogudes naistele kindla arvu kohti, sellele lisaks võib moodustada ka naistele mõeldud olulise mõjuvõimuga komiteesid, mis eksisteerivad paralleelselt parteisiseste institutsioonidega (Lovenduski 1993:8). Iseasi on muidugi see, kas erakondade naisliikmed taolistest meetmetest teadlikud on ning kas erakonnad rakendavad neid.

2.2. Naiste osalusest Eesti poliitikas

Nagu eelnevalt oli märgitud, on vasakpoolsetes erakondades enam naisi kui parempoolsetes, millest aga tuleneb selline erinevus? Põhjuseid võib otsida maailmavaatelises erinevuses, mida erakonnad esindavad, nimelt on vasakpoolsemates erakondades sooline võrdõiguslikkus kõrgemalt hinnatud, parempoolsemad erakonnad peavad aga poliitikat meeste pärusmaaks (Raitviir 2011:147). Samuti erinevad erakondade väärtused- kui vasaktsentristlikud erakonnad peavad oluliseks riigi sekkumist ühiskonnaellu ning hindavad sotsiaalset kaitset, siis paremtsentristlikud parteid ei soosi liigset riigi sekkumist ning peavad oluliseks majanduse arengut. Konservatiivseid väärtusi pooldavad erakonnad soovivad traditsionaalseid soorolle taastada ning ei pea vajalikuks rõhutada soolist võrdõiguslikkust (Raitviir 2011:141).

Kui palju naisi aga kandideerib Riigikogusse? Aastate jooksul on see protsent muidugi suurenenud – näiteks 1992.aastal kandideeris Riigikokku vaid 14% naisi, 1999.aastal juba 27%, 2003.aastal kandideerijate protsent vähenes 21 peale, järgneval valimisaastal tõusis kandideerijate protsent taas 27ni ning 2011.aastal langes 23% peale. Nagu näha, ei ole naiskandideerijate osakaalu kasv stabiilne, vaid liigub hüppeliselt üles-alla. Seega mida väiksem on naiskandideerijate arv, seda väiksem on ka Riigikokku pääsenud naiste arv (Raitviir 2011:152).

Vaadates kohaliku omavalitsuse volikogu 2009.aasta ja 2013.aasta valimistulemusi, siis on ka seal näha naiskandidaatide arvu tõusu. Kui 2009.aasta KOV-i valimistel oli naiskandidaate 39% ning valituks osutus 30% siis 2013.aasta valimistel oli naiskandidaate 40% siis seekord osutus valituks 31%. Siiski peab mainima, et võrreldes 2009.aasta valimistega meeskandidaatide arv 2013.aasta KOV-i valimistel langes ja nii ka nende valituks osutumise protsent (Kohaliku omavalitsuse volikogu...).

2.3. Klaaslae efekti määratlemine naiste poliitilises karjääris

Naiste ja meeste osakaal Riigikogus on ebavõrdne, mehi on naistest oluliselt rohkem, kuid siiski jagunevad erakondades naised ja mehed üsna võrdselt. Nimelt jääb naiste osakaal erakondades 40-60% vahele, mis näitab, et naisi on erakonna liikmete seas umbes samapalju kui mehi. Siiski kuulub parteide juhatustesse naisi umbes 20%, harva ka 30% (Allik 2010:142). Kui erakondades on naiste ja meeste osakaal võrdne, siis miks kuulub parteide juhatusse ja Riigikogusse naisi oluliselt vähem kui mehi? Esmalt tuleb vaadata, kuidas erineb naiste osakaal Eesti erakondades – kõige vähem naisi, alla 40%, on olnud endises Isamaaliidus, kõige enam naisi, pea 60%, kuulus aga Rahvaliitu, naiste osakaal teistes parteides oli 40-50%. Kõige rohkem oli naisi juhatustes just vasakpoolset maailmavaadet esindavates parteides – Sotsiaaldemokraatlikus Erakonnas ja Keskerakonnas, kõige vähem kuulus naisi Isamaa ja Res Publica Liidu juhatusse (Allik 2010:142). Mirjam Allik (2010:141) leiab, et naistel ei ole võimalust kaasa rääkida valimisnimekirjade koostamisel ning naiste poliitikas osalemise vähesus on tingitud erakondadest. Ehk siis, mida vähem on naisi erakondade juhatustes, seda vähem lisatakse naistest erakonna liikmeid valimisnimekirja (Allik 2010:143). Allik (2010:144-145) on jälginud valikukonstanti poliitika tegemise eri etappide juures, mil ta jagas sündmusteahela neljaks etapiks ja jälgis igas ahelas selektsiooni naiste kasuks või kahjuks. Esimesel etapil, mil indiviidist saab erakonna liige, oli valikukonstant 2009.aasta alguses 0,02 ja seetõttu võib tähendada selektsiooni puudumist kellegi kasuks või kahjuks. Teises etapis, liikmete juhatusse valimisel, toimub selektsioon naiste kahjuks. Kolmandas etapis, mil juhatuses Riigikogu valimiste jaoks kandidaate ülesseatakse, on märgata samuti selektsiooni naiste kahjuks. Neljas etapp – Riigikogusse

valituks osutumisel aga selektsioon naiste kahjuks langeb. Sellest järeldub, et kõige keerulisem naiste jaoks ei ole mitte valituks osutamine riiklikel valimistel, vaid pääsemine erakonna juhatuse liikmete hulka ning saada võimalus partei valimisnimekirjas kandideerida. Niisiis kui alumistel karjääriastmetel puudub diskrimineerimine täielikult ning kõige madalam tase on kõigile ühtlaselt kättesaadav, siis edasises karjääritees on märgata juba olulisi takistusi. Võimalus kandideerida Riigikogu valimistel on seotud juhatuse toetusega, kui aga juhatuses on naised alaesindatud, siis väheneb ka naiskandidaatide arv valimisnimekirjas. Järelikult tuleb erakonnasiseselt klaaslagi ette naistel siis, kui nad soovivad kandideerida juhatusse või üles seada oma kandidatuur Riigikogu valimistel. Taolised kunstlikud takistused, mida erakonnad oma naisliikmetele seavad, on põhjustanud klaaslae tekkimise, mis omakorda halvab naiste võimalused poliitilise karjääri tegemisel.

2.4. Valituks osutamine

Meeste ja naiste edu parlamendivalimistel näitab edukusnäitaja, mida on võimalik arvutada, kui jagada valitud naiste protsent naiskandidaatide protsendiga ning korrutada sajaga, sama valemi järgi on võimalik arvutada ka meeste edu valimistel. Arvutused on näidanud, et alates 1992.aastast kuni 2011.aastani on mehed parlamendivalimistel olnud oluliselt edukamad. Miks on mehed Riigikokku kandideerimisel edukamad kui naised? Enamasti paigutatakse valimisnimekirjade eesotsa mehi, mistõttu on nendel ka suuremad võimalused valituks osutada, sest valija panustab just nendele kandidaatidele, kelle šansid on suuremad. Samas on ka meeskandidaadid rahva hulgas populaarsemad ja naistest enam tuntumad (Raitviir 2011:152).

Vaatame nüüd, milline erakond on enim naisi Riigikokku viia aidanud – ajavahemikul 1999-2011 on kõige rohkem naisi parlamenti aidanud Keskerakond (29 naist), seejärel Reformierakond (16 naist), Isamaa ja Res Publica Liit (15 naist) ja Sotsiaaldemokraatlik erakond (12 naist). 2011.aasta parlamendivalimistel oli Keskerakond Eestis ainuke, kes kasutas üleriigilise valimisnimekirja koostamisel vabatahtlikku kvooti, kus paigutati esimese kümne nime ulatuses naised ja mehed vaheldumisi. Samas teiste erakondade valimisnimekirjades võis esimese kümne kandideeriija hulgast leida vaid 1-2 naist, tagapool ja

nimekirja lõpus esines naisi juba rohkem. Selliselt koostatud nimekirjad on üks põhjustest, miks on Riigikogus hetkel vähe naisi (Raitviir 2011:154-155).

Kuigi Eestis on Riigikogus naisi oluliselt vähem kui mehi, siis näiteks Soomes on naisi parlamendis 62%, Norras 53%, Rootsis 45% ja Taanis 42% (Raitviir 2011: 157). Lähinaabrite puhul on näha, et naised on parlamendis pigem ülekaalus kui vähemuses, küll jääb Rootsis ja Taanis naiste osalusprotsent alla poole, ületades siiski soovitud 30% .

2.5. BEIS-tüpoloogia

BEIS-tüpoloogia alusel jagatakse ministrid teatud hierarhia järgi: B-funktsiooni ehk alusfunktsiooni täitjad, mille alla liigitakse välis-, sise-, kaitse- ja justiitsministrid; E-funktsiooni täitvad ministrid, kes tegelevad majandusega; I-funktsiooni ehk infrastruktuuriga tegelevad ministrid, kuhu kuuluvad teede-, side-, informatsiooni-ja keskkonnaminister; ning S-funktsiooni ehk sotsiaal-kultuurilist funktsiooni kandvad ministrid (Raitviir 2011: 158-159).

B-funktsiooni kuuluvad ministriportfellid on naispoliitikutele oluliselt raskemini kättesaadavad, kuid kaks erandit siiski on. Nimelt Mart Laari esimese valitsuse ajal täitis siseministri kohustusi Lagle Parek ning Siim Kallase ja Juhan Partsi valitsuse ajal oli Kristiina Ojuland välisministriks. Ministriportfellide jaotamisel nii Eestis kui mujal maailmas saavad kõvade valdkondade ministriteks (alusministriteks) peamiselt mehed ning naisministrid täidavad tavaliselt sotsiaal-kultuurilisi funktsioone, kuhu kuuluvad sotsiaal-, rahvastiku-, kultuuri- ja haridusministritoolid (Raitviir 2011:158-159).

2.5.1. Naisministrid Eestis

Kui analüüsida Riigikogu XII koosseisu ministreid, siis esmalt tuleb märkida, et naisministreid oli 2013.aasta detsembrini vaid üks – Keit Pentus-Rosimannus, kes täidab keskkonnaministri ülesandeid (BEIS-tüpoloogias I-funktsiooni täitvad ministrid). Kõik alusfunktsiooni ministriportfellid on kindlalt meespoliitikute käes- mis, nagu eelnevalt selgus, on kujunenud teatavaks normiks Eestis. Siiski üllatab asjaolu, et ka S-funktsiooni ministritoolid kuuluvad peamiselt meespoliitikutele (Peaminister ja ministrid 2013).

Sotsiaal-kultuurilist funktsiooni kandvaid ministritoole hõivavad peamiselt mehed, välja arvatud Urve Tiidus, kes nimetati kultuuriministriks peale Rein Langi tagasiastumist 2013.aastal. Meenutades aga Vabariigi Valitsuse 11. koosseisu (05.04.2007 – 06.04.2011.aastani) siis leiame, et pea kõiki sotsiaal-kultuurilisi funktsioone täitsid vaid naisministrid – Laine Jänes (Randjärv) oli kultuuriminister, Urve Palo rahvastikuminister ning Maret Maripuu sotsiaalminister- seda küll aastani 2009, mil Hanno Pevkur ta välja vahetas (Vabariigi valitsus... 2013).

Nagu selgub, oli XI Riigikogu koosseisu ajal naisministreid enam kui Andrus Ansipi kolmandas valitsuses. Siiski täitsid naisministrid BEIS-tüpoloogia alusel S-funktsiooni, mis on naistele enam kättesaadavam kui B-funktsioon ehk alusfunktsioon. Alusfunktsiooni kuuluvad ministriportfellid on seotud julgeolekuga, õigusloomega ning riigi sise- ja välisasjadega, mille puhul eeldatakse ranget juhtimisoskust, mida aga seostatakse mehelikkusega ning meheks olemisega. Ilmselt nendel põhjustel on B-funktsiooni täitvad ministrid olnud peamiselt mehed.

Naispoliitikute võimalused saada valitsuses kõrgeid positsioone on meestega võrreldes madalamad, kuidas siis võrdsustada naispoliitikute võimalusi poliitikas ning soodustada nende pürgimist parlamenti ja parteide juhtivatele kohtadele? Üheks võimaluseks on suunata parteide tähelepanu soolise tasakaalu suurendamisele ning julgustada naisi kandideerima juhtivatele kohtadele või avaldada toetust mõnele teisele naiskandidaadile. Kuigi Eestis on naised meestega võrreldes enamasti kõrgemalt haritud, tuleks neil taotleda suuremat juhtimiskogemust, mis jääb tihtilugu vajaka, samuti rohkem praktilisi ja asjakohaseid teadmisi. Viimase kahekümne aasta jooksul on mehe ja naise roll palju muutunud, kuid paraku on paljude inimeste nägemus naise rollist üsnagi traditsiooniline ning vanamoodne, seetõttu tuleks tutvustada uue mehelikkuse ideid, mille puhul käsitletakse naisi võrdväärseks (Raitviir 2002:130).

3. MIKS LAHKUVAD NAISED POLIITIKAST?

Millised on need põhjused, miks naised poliitikasse siirduvad ja ka sealt taanduvad, millist rolli mängivad klaaslae efekt ning parteid? Näib, et naised ja mehed siirduvad poliitikasse erinevatel põhjustel, kui naistel on olulisem koguda poliitikas mõjuvõimu, siis mehed on pigem huvitatud staatusest ühiskonnas (Vanlangenakker jt 2013:63 Theriaault 2005 järgi). Naiste lahkumine poliitikast on seotud nelja faktoriga: (1) psühholoogiline/sotsioloogiline loogika, (2) parteide loogika, (3) valimise loogika ja (4) parlamentaarne loogika. Psühholoogilist/sotsioloogilist loogikat mõjutab naiste mina-pilt, aga ka ühiskonnas levinud arvamused naiste ja meeste soorollidest (Vanlangenakker jt 2013:64). Partei loogika puhul mõeldakse parteide mõjukust kandidaadi toetamisel- nimelt leiavad erakondade meessoost parteiliidrid, et naised on „väline grupp“, kes on poliitiliselt vähem võimekad. Mehed aga kuuluvad „sisegruppi“ ning on seetõttu naistest võimekamad, sellisel juhul aga on naistel oma positsiooni valimisnimekirjas raske säilitada (Vanlangenakker jt 2013:65 Niven 1998 järgi). Kolmas faktor – valimise loogika ehk selekteerimisprotsess, mida kohaldab erakond. Nimelt on erakonnal kandidaadi toetamisel oluline roll, sest just nemad otsustavad, millised kandidaadid saavad meedias enam tähelepanu ja kui palju kulutatakse kampaaniate korraldamisele, paraku otsustavad erakonnad toetada enamasti meessoost kandidaate (Vanlangenakker jt 2013:66). Parlamentaarne loogika viitab sellele, et parlament on institutsioon, mis ei soovi suuri muutusi, eriti veel, kui parlamente iseloomustavad pikaajalised võimu positsioonid (Vanlangenakker jt 2013:66 Thelen 2003 järgi). See tähendab seda, et naised, kes on parlamenti valituks osutnud, peavad kohanema mehekeskses kultuuris töötamisega, kus on vähe levinud sellised võimalused nagu peresõbralikud töötunnid, lapsehoolduspuhkus ning haige lapsega koju jäämine (Vanlangenakker jt 2013:67). Parlamendist lahkuvate naispoliitikute keskmine vanus on 53,8 aastat, meestel aga 57,9 aastat, seega võib eeldada, et meessoost poliitikud lahkuvad soovist jääda pensionile (Vanlangenakker jt 2013:69). Schwindt-Bayer (2005:240) on uurinud parlamendiliikmete ametiaja pikkust ning leidnud, et see on põhiliseks takistuseks naiste valituks osutumisel. Nimelt iga tagasivalimisega parlamenti kogub poliitik mõjuvõimu ning tema ametis oldud aeg pikeneb, paraku valitakse parlamenti enam mehi kui naisi, mistõttu on naiste ametiaeg meeste omast lühem. Ametiaja pikkus mõjutab oluliselt poliitiku võimalusi igal järgneval valimisel

parlamenti valituks osutumisel. Sellest saame järeldada, et mida pikem on erakonna- või parlamendiliikme liikmestaatus, seda enam on ta jõudnud poliitilist mõjuvõimu koguda valijate hulgas ning kindlustada endale koht parlamendis ka järgnevatel valimistel (Schwindt-Bayer 2005). Mida enam on poliitik suutnud mõjuvõimu koguda nii oma erakonnas kui valijate hulgas, seda vähem sõltub tema kandidatuur erakonna toetusest (Vanlangenakker jt 2013:69). Vanlangenakker jt (2013:71) uurimusest selgub, et põhjused, miks naised lahkuvad parlamendist, on seotud parteisisese deselektsiooniga. Naised ja mehed siirduvad poliitikasse erinevatel põhjustel, kuid valituks osutumine ning partei toetus on neile mõlemale oluline. Paraku toetavad erakonnad oma meessoost liikmeid rohkem nii valimisnimekirjades parema positsiooni andmisega kui ka hiljem valimiskampaaniasse investeerimisega.

4. PROBLEEMI PÜSTITUS

Naised on muutunud poliitikas järjest enam aktiivsemaks, kuid sellegipoolest on neid oluliselt vähem kui mehi, seda aga vaid tipp-poliitikas, sest parteides jaguneb naiste ja meeste osakaal peaaegu võrdselt (Raitviir 2011). Selline ebaproportsionaalsus võib olla tingitud klaaslae efektist, mis esineb karjääriredeli kõrgematel astmetel ning on seotud indiviidi soo või rassiga (Cotter jt 2001). Naiste võimalused on parteide lihtliikmetena meeste omadega võrdsed, kuid edasisel karjääriteel tekivad olulised takistused – naistel on keeruline jõuda parteide juhatustesse ning valimisnimekirjades eelistatud positsioonidele (Allik 2010). Kuigi on ilmnunud, et naised ei saa valimistel vähem hääli, kahtlevad parteid naiste võimekuses olla valimistel edukad (Allik 2011). Taolised soostereotüüpsed hoiakud saadavad naispoliitikuid pidevalt. Eesti ühiskonnas toetatakse tihtilugu konservatiivseid väärtusi ning ei olda valmis nägema poliitilise eliidi või juhtide hulgas naisi (Vask 2007). Naised omavad seega madalamat staatust nii ühiskonnas, kui ka Riigikogus, seda tõestab BEIS-tüpoloogia ministritoolide hierarhia. Kui alusfunktsiooni ehk kõige kõrgema positsiooni ministriteks on peamiselt mehed, siis naised täidavad enamasti S-funktsiooni ehk kõige madalama funktsiooni ministritoole (Raitviir 2011). Naiste võimalused pääseda poliitikas hierarhia tippu on paraku ahtad, kuid ainuüksi Riigikogus poliitilise võimu kogumine on neile samuti väljakutse. Poliitiku tagasivalimine parlamenti on seotud tema poliitilise kogemusega ehk mida pikem on poliitiku töökogemus poliitikas, seda enam on suutnud koguda poliitilist mõjuvõimu. Nagu eelnevalt öeldud valitakse mehi poliitikasse enam kui naisi, see aga pärsib naistel poliitilise mõjuvõimu kogumist. See on suuresti seotud ka naiste poliitikast lahkumisega (Schwindt-Bayer 2005).

Bakalaureusetöö eesmärk on teada saada millised karjääriteed takistavaid tegureid naispoliitikud ise tajuvad ja milline on nende arusaam naiste vähesest osalusest poliitikas. Selles töös uurin erinevatel karjääri astmetel olevaid naispoliitikuid. Kõige enam pöoran tähelepanu sellele, millisena naispoliitikud tajuvad poliitilise karjääri tegemise võimalusi ja kuivõrd tuleneb see erinevast poliitikas osalemise kogemusest. Uurimuses osalenud inividid kuulusid kõik kas erakonda või selle noortekokku ning olid poliitikaga tugevalt seotud.

Uurimuses osalenute valikul on lähtutud sellest, et nad oleksid poliitikaga seotud juba pikemat aega ja et neil oleks ettekujutus sealsetest protsessidest ning tavadest. Varasem poliitiline kogemus lubab olukorda sügavamalt mõista ja tajuda ning anda selgema pildi sellest, mida intervjuueeritav on tähendanud oma poliitiku karjääri jooksul.

Antud bakalaureusetöö empiiriline osa tugineb kvalitatiivsel uurimusel, mille raames viisin läbi viis intervjuud. Kuna töö eesmärk on käsitleda naiste vaatenurki ning kogemusi, siis on ka intervjuud läbi viidud naispoliitikutega.

Uurimuse eesmärgist lähtuvalt sõnastasin järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on erinevatel poliitilistel võimupositsioonidel olevate naispoliitikute poliitikas olemise ambitsioonid?
- Kuidas esitavad noored naispoliitikud oma võimalusi või võimaluste piiratust poliitikas edasijõudmiseks?
- Kuidas mõistavad ja tõlgendavad noored naispoliitikud naiste poliitikast lahkumise põhjuseid?

II METOODIKA

2.1. Uurimuse teoreetiline lähtekoht

Käesoleva bakalaureusetöö teoreetiliseks lähtekohaks on sotsiaalne konstruksionism. Sotsiaalse konstruksionismi suurimateks mõjutajateks on olnud poststrukturealism ja Michel Foucault-i loodud kontseptsioon diskursiivsest praktikast. Foucault keskendub oma töödes peamiselt normi ja hälbimise, hullumeelsuse, kuritegevuse ning tänapäeva lääne tsivilisatsiooni võimukate institutsioonide arenguprotsessi lahtimõtestamisele (Stömpl 2012:37).

Sotsiaalsele konstruksionismile on iseloomulik teatud kriitilisus maailma mõtestamise enesestmõistetavate viiside puhul. Sotsiaalne konstruksionism seab kahtluse alla need arvamused, mille kohaselt on ühiskonnas üldtunnustatud teadmised erapooletu ja objektiivse vaatluse läbi tekkinud ning et vaatlus aitab probleemideta maailma mõista. Siinkohal on mõistlik tuua näide sellest, kuidas ühiskonnas omistatud isikuomadused, mida võiks liigitada maskuliinseteks ja feminiinseteks, on seotud pigem sotsiaalselt konstrueeritud sooga aga mitte bioloogilise sooga (Stömpl 2012:39).

Sotsiaalse konstruksionismi empiirilise uurimuse eesmärgiks on uuritava konstrueerimise protsessi dokumenteerimine aga ka selle mõistmine. Tagasiulatuv kriitiline analüüs annab võimaluse iseenesestmõistetavana näivaid teadmisi lahti mõtestada ja neid seejärel taastuletada. Empiiriline uurimus on üks osa tegelikkuse kujundamise protsessis, mis võimaldab uurijal tulevikku kujundada (Stömpl 2012:42 Gergen 1982 järgi).

Oma töös lähtun sotsiaalse konstruksionismi paradigmast ning keskendun sellele kuidas noored naispoliitikud konstrueerivad oma osalemist poliitikas, meeste- naiste võrdseid võimalusi, tuleviku planeerimist ja naiste taandumist poliitikast.

2.2. Andmekogumismeetod ja valimi kirjeldus

Selles bakalaureusetöös on uurimismeetodina kasutatud kvalitatiivset lähenemiseviisi. Andmete kogumiseks kasutati individuaalintervjuud- valiku põhjus seisneb selles, et intervjuu on erinevalt teistest andmekogumismeetoditest paindlikum ja võimaldab vastavalt olukorrale

ja vastajale andmekogumist muuta. Intervjuu puhul on võimalik muuta ka teemade järjekorda. Intervjuu on soovitatav valida sel juhul, kui uurimuses soovitakse näidata inimest subjektina ning anda vastajale võimalus oma mõtteid vabalt väljendada. Intervjuu suureks eeliseks on võimalus täpsustada saadud vastuseid, küsida lisaküsimusi ja paluda seisukohti põhjendada. Kui soovitakse uurida raskeid või õrnu teemasid, on intervjuu selleks kõige sobivam andmekogumismeetod (Hirsjärvi jt. 2005:192-193). Oma bakalaureusetöös uurin, kuidas naispoliitikud tajuvad oma võimalusi poliitikas edasijõudmiseks ning seetõttu palun kirjeldada intervjuueeritavatel erakonna sisekliimat, mistõttu on tegemist nii-öelda õrna ja tundliku teemaga.

Intervjuueeritavatelt andmete kogumiseks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuud nimetatakse kvalitatiivseks andmekogumismeetodiks, mille puhul esitab uurija intervjuu käigus avatuid küsimusi. Poolstruktureeritud intervjuu puhul on uurijal enam võimalusi intervjuud suunata, kuid vastused küsimustele ei ole piiratud. Selleks, et kindlustada tõlgenduste paikapidavust, peab intervjuueerija vältima suunatud küsimusi ning esitama peamiselt avatuid küsimusi (Ayres 2008a:810-811).

Seega vastavalt individuaalintervjuu mõistele annab intervjuu kasutamine mulle kui uurijale võimaluse muuta teemade järjekorda vastavalt vajadusele ja esitada lisaküsimusi, kui seda peaks tarvis olema. Intervjuu kasutamise eeliseks on seega teatud vabadus andmetekogumisel-ühelt poolt võimalus juhtida intervjuud ning teiselt poolt anda intervjuueeritavatele võimalus vabalt vastata teemadele.

Käesoleva bakalaureusetöö raames läbi viidud intervjuud salvestatasin diktofoniga.

2.3. Intervjuueeritavate kirjeldus

Antud bakalaureusetöö raames viidi läbi viis individuaalintervjuud nelja Eesti suurimasse erakonda kuuluvate naispoliitikutega. Erakonnad valiti just nende tuntuse ja pika ajaloo järgi ning nendeks olid: Eesti Reformierakond; Erakond Isamaa ja Res Publica Liit; Sotsiaaldemokraatlik Erakond; Eesti Keskerakond. Kaks intervjuud tehti noortekogu liikmetega ning ülejäänud kolm erakonda kuuluvate naistega.

Intervjuude tegemisel on kasutatud poolstruktureeritud intervjuu meetodit. Intervjuude tarbeks on koostatud kava, milles on märgitud ka kõik intervjuudes käsitletud teemad, on välja toodud lisas 1.

Antud teema sügavamaks mõistmiseks on intervjuueeritavateks valitud need inimesed, kes on poliitikaga juba kauem seotud ning saavutanud seal kõrgemaid positsioone. Kuna käesoleva uurimuse raames käsitletakse just naispoliitikute kogemusi poliitikas, siis on ka intervjuueeritavateks valitud naised.

Intervjuueeritavad on vanuses 22 - 30eluaastat ja nad on valitud eeldusel, et nad oleksid oma karjääritee alguses aga omaksid juba veidi pikemat poliitilist kogemust. Intervjuudel osalenud poliitikud ei olnud lihtliikmed, vaid olid saavutanud oma erakonnas juba kõrgemaid positsioone. Intervjuueeritavate poliitiline kogemus ulatub 2aastast 14aastani. Kahel intervjuueeritaval oli poliitikas tegutsemise kogemus 8aastat, ühel poliitikul 2aastat ja viimasena intervjuueeritud naispoliitik on poliitikas küll kauem tegutsenud, aga erakonnas, kuhu ta hetkel kuulub, on ta olnud kaks aastat. Kõige pikem poliitikas tegutsemise aeg oli 14aastat.

Haridustaseme poolest olid intervjuueeritavad enamasti samal tasemel – kolmel intervjuueeritaval oli bakalaureusekraad, kaks nendest tudeerisid magistriõppes. Intervjuueeritavatest kaks omandasid intervjuude tegemise hetkel bakalaureusekraadi.

Intervjuueeritavate otsingul kasutasin kaht viisi: otsisin internetist erakondade kodulehelt kontakte, kellega ühendust võtta ja uurisin tutvusringkonnast poliitikaga tegelevate naiste kontakte. Intervjuueeritavate leidmine suuri raskusi ei valmistanud, seda peamiselt seetõttu, et parteide kodulehtedel olev info erakonna olulisemate isikute kohta oli avalik. Samuti aitas intervjuueeritavateni jõuda 2013.aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimised, mille tõttu olid poliitikud ka enam avalikkuse tähelepanu all. Siiski ilmnes, et kõigi erakonna poliitikuteni jõudmine ei olegi nii lihtne, nimelt oli ühe suurima erakonnaga kontakti saamine veidi keeruline. Kasutades ühe intervjuueeritava sidemeid poliitikas, oli võimalik leida ka viimasest parteist intervjuus osalev naispoliitik.

Intervjuude pikkused olid vahemikus 41-67 minutit ning intervjuud salvestati digitaalse diktofoniga. Intervjuudest oli kõige pikem Viktoria ja kõige lühem Kaire intervjuu.

Kõige enam kartsin intervjuude puhul intervjuueeritavate kinnisust. Need kartused olid põhjendatud eelkõige uuritava teema tundlikkuse tõttu – intervjuueeritavad peavad mitmel korral kirjeldama oma erakonnas esinevat suhtumist ja hoiakuid. Kuigi intervjuueeritavad olid oma vastustes enamasti avatud ning ausad, oli ka erandeid. Intervjuueerides Kairet tajusin, et ta on eelnevatest intervjuueeritavatest kinnisem ning soovis jääda oma vastustes poliitiliselt korrektseks. Tihti võttis ta oma väited tagasi, kui soovisin nende kohta esitada lisaküsimusi. Ka oli ta teistega võrreldes napolisõnalisem ja isegi veidi ebakindel, kuigi tema poliitiline kogemus oli noore inimese kohta muljetavaldav.

Ühe intervjuueeritava puhul ilmnis tema jutukus ja teemast kõrvale kaldumine, mida ma alguses oodata ei osanud. Ta kasutas vastamisel tihtilugu näiteid, et omi vastuseid nendega illustreerida, paraku viis see teda teemast kõrvale. Kõnealune intervjuu oli ühtlasi ka kõige pikem.

2.4. Andmeanalüüsi meetod

Käesolevas töös kasutasin andmete analüüsimisel temaatilist analüüsi. Temaatiline analüüs on analüüsi viis, mille abil kvalitatiivseid andmeid jagatakse lõikudeks, kategoriseeritakse, summeeritakse ja taasluuakse nii, et kõige olulisemad ideed sealjuures kaotsi ei läheks. Temaatiline analüüs lihtsustab kvalitatiivsete andmete hulgast sarnaste mustrite otsimist. Temaatilise analüüsi tulemuseks on nende ühendavate mustrite kirjeldamine (Ayres 2008b: 867).

Transkriptsioonide analüüsil alustasin kategooriate loomisega, sõnastades esmalt lõigud ümber kokkuvõtivateks lauseteks ja seejärel laused võtmesõnadeks. Transkribeeritud intervjuude lugemisel lõin iga intervjuu põhjal omad kategooriad ning alles siis koostasid üldised kategooriad, võttes kokku kõik intervjuud. Kodeerimisprotsessi juures tegin ka märkmeid, kuhu tähendasin üles kõik kodeerimisel tekkinud ideed ning seosed, mida kasutasin hiljem analüüsi osas.

2.5. Eetiline aspekt uurimuses

Antud bakalaureusetöö puhul on olulisele kohale seatud uuringus osalenute konfidentsiaalsus. Intervjuudes osalenutelt küsisin nõusolekut ja selgitasin enne intervjuude läbiviimist uuringu eesmärgi ning selle olemust. Uurimuses osalenutele selgitasin saadud andmete käsitlemise korda ning konfidentsiaalsuse aspekte.

Kõik intervjuud on salvestatud digitaalse diktofoniga nende hilisema analüüsi tarbeks. Intervjuueeritavad on andnud oma nõusoleku intervjuu salvestamiseks.

Intervjuueeritavate nimed on asendatud varjunimega ja isikuid kirjeldatakse neid mitte äratuntaval viisil. Kõik teised uuringusse puutuvad intervjuueeritavate isikuandmed on teada vaid mulle kui töö läbiviijale. Ka tsitaate käsitlesin viisil, mis ei kahjustaks uuringus osalenuid.

III TULEMUSED

Antud peatükis esitan intervjuude käigus välja tulnud põhiseisukohad, mida seejärel analüüsin. Esmalt toon välja naispoliitikute käsitlused poliitikamaastikul toimuvast ning võrdlen intervjuueeritavate käsitlusi omavahel. Uurimustulemusi tõlgendan esimeses peatükis esitatud teoreetiliste lähtepunktide lõikes.

3.1. Naiste osakaal poliitikas

Naised ja mehed jagunevad erakondades enamasti võrdselt – Keskerakonnas ületab naiste osakaal isegi 50%, Sotsiaaldemokraatlikus parteis ning Reformierakonnas jääb naiste osakaal alla poole kõigist erakonna liikmetest, IRL'is on naisi 45,5% (Raitviir 2011:146). Kui naiste ja meeste osakaal erakondades on üsna paljulubav, siis riiklikul tasandil on näitajad hoopis teised. 2012.aastal oli 101 Riigikoguliikmest naisi vaid 20 (Jarne 2012).

Selline sooline ebavõrdsus kõrgtaseme poliitikas hakkab silma ning seda tõid välja ka kõik intervjuudes osalenud naispoliitikud. Nad kõik leidsid, et naised on poliitikas ja eriti tipp-poliitikas alaesindatud ning naiste esindatus poliitikas peaks olema kõrgem.

„Naisi poliitikas on päris vähe, eriti veel sellistel kõrgematel kohtadel, kuigi kohaliku omavalitsusetasandil on väga palju naisi, rohkem isegi võibolla kui mehi.“ Kaire, 23.

Kuigi intervjuueeritavad soovisid näha naisi poliitikas rohkem ja pooldasid naiste osaluse tõstmist, ei soovinud nad häirida meeste ja naiste vahelist võrdset tasakaalu.

„Ma arvan, et see on oluline, et naisi oleks veel rohkem, samas peab säilima tasakaal.“ Kaire, 23.

Kõiki intervjuusid läbis mõtteviis, et kuigi naiste osaluse tõstmine on oluline, ei tohiks seda teha nii-öelda meeste arvelt.

3.2. Naiste poliitikas osalemise tähtsus

Küsimusele naiste osaluse tähtsuse kohta poliitikas andis mitmed ühesuguseid vastuseid, nimelt leidsid intervjuueeritavad, et naise roll poliitikas on sotsiaalsete probleemide rõhutamine ja lahendamine. Intervjuudest ilmnes, et naispoliitikud arvavad, et naised näevad sotsiaalseid

probleeme ühiskonnas selgemalt kui mehed ja seega on ühiskonna nõrgemate gruppide huvid paremini esindatud.

„Naine toob kindlasti ee, märgatavat sellist ee, sotsiaalset ää, ää jõujoont, ma arvan, et sellesse ä, poliitikasse sisse, et ää, et naine on oma loomuselt lihtsalt nii palju sotsiaalsem, ta suudab märgata enam just, sotsiaalvaldkonda puudutavaid küsimusi.“ Maarja, 30.

Selleks, et poliitika suudaks esindada kõigi ühiskonnagruppide huve, tuleks Viktoria arvates huvigrupid ära jaotada vastavalt sellele, millise huvigrupiga on poliitik enam seotud. Peaaegu kõigist intervjuudest ilmnes, et naised tunnevad suuremat seotust sotsiaalvaldkonnaga, mistõttu esindavadki naised poliitikas erinevate sotsiaalsete gruppide huve.

„Ja-ja ma arvan seda, et olles nagu poliitikas siis sa pead esindama tervet ühiskonda ja tervet ühiskonna massi ja olema sellel pilgul kõrval, et sa oled esindus, ee, funtsiooni täitev, seega sa pead tundma seda ee, ütleme, et rahva olukorda ja kõike seda nagu detailselt ja ma arvangi, et naised suudavad ja mehed suudavad koos tuua kogu pildi sel juhul.“ Viktoria, 23.

Kuigi poliitikas on praegugi kaks vastasleeri – mehed, kes esindavad kõvasid valdkondi ja naised, kes esindavad pehmeid/sotsiaalseid valdkondi, siis intervjuueeritavad pooldavad oma hinnangutes naiste-meeste segregeerituse taasloomist poliitikas.

3.3. Naiste osaluse tõstmise meetmed

Töö esimeses osas olen välja toonud mõned meetmed, mis suurendaksid naiste osalust poliitikas. Üheks sääraseks meetmeks on erakonna avalik toetus oma naisliikmetele, mida ka sõnastatakse partei poliitilises platvormis. Teine meede, mis aitaks just noori naispoliitikuid nende karjääriteel, oleks parteide poolt korraldatavad koolitused, mis innustaksid naisi poliitikas aktiivselt tegutsema. Kolmanda meetme kohaselt kindlustaksid parteid naisliikmetele kindla arvu kohti nii valimisnimekirjades kui ka otsustuskogudes, mis suurendaks naiste mõjuvõimu poliitikas (Lovenduski 1993:8).

Kuigi intervjuueeritavad tõid antud meetmeid intervjuudes välja, ei pidanud nad neid kõiki meedeteks, vaid viisiks, kuidas erakond oma naisliikmeid toetab. Nimelt leidsid kõik intervjuueeritavad, et naiste osaluse tõstmiseks poliitikas on võimalik rakendada kolmandat meetet – paigutades naised ja mehed valimisnimekirjades vaheldumisi.

„Üks meede ongi see, et teha triibulisi nimekirju, et mitte panna naisi taha lõppu, vaid e, isegi, kui naine positsi-hetkepositsioonilt ei ole võrdne, noh eesolevate meestega siis ikkagi panna, selles mõttes ee, triibulisi nimekirju välja, see on kindlasti üks meede.“ Maarja, 30.

Maarja nimetas näiteks teist meetet, kuid seda pidas ta mentorluseks, mitte naiste osalust tõstvaks meetmeks.

„Teeme e küsitlusi, kuidas, milliseid koolitusi näiteks oodatakse ja-ja siis katsume nendele küsitlustele tuginedes siis erinevaid koolituspäevi välja –välja töötada, enne valimisi kindlasti on palju koolitusi on olnud ka koolitusi ekstra naistele, et kuidas naine just võiks ennast nagu paremini nagu eksponeerida või, või-või paremini esineda või-või mingisuguseid selliseid teemasid on olnud.“ Maarja, 30.

Ühe meetmena nimetati sageli ka sookvoote, mida siiski ükski intervjuueeritavatest ei toetanud. Intervjuudest ilmnes, et naised pigem pelgavad sookvoote ning ei usu, et need võiksid mõjuda positiivselt. Kõige enam toodi välja seda, et mehed võivad sattuda ebavõrdsesse positsiooni, aga ka seda, et naispoliitikutesse hakatakse negatiivselt suhtuma ja pidama neid kõigest kohatäitjateks, kes oma positsiooni ei vääri.

„A kunstlike viiside tekitamine selle nimel, et sinna naisi sisse tuua, ei paranda olukorda mitte kuidagi. Siis tekivad sinna kaks rühma, tekivad rühm inimesi, kes on sinna niiöelda, mm, oma suure töö ja vaevaga sisse saanud ja niiöelda sookvootide naise ja mehed. Ehk, kes on seal niiöelda fiktiivset kohta täitvad, kuid keda ei võeta arvamusringi või aruteluringidesse sisse ehk nad on nagu sinna sisse saanud küll aga kas nad on saanud selle sinna sisse kompetensi alusel või mis al. Ma tean, ma näen selles, ma, ma ei näe selles võrdõiguslikkust, ma, minu jaoks on väga oluline pidades silmas oma tegevuses võrdõiguslikkust a kuidas on see võrdne ka meestega.“ Viktoria, 23.

Kaire tõi välja kolleegide võimaliku pilkava suhtumise, mis paneb ühtlasi naispoliitikute oskused ja kogemused küsimärgi alla.

„Mina näiteks ei näe nende sookvootide mõtet, sest et ää nagu Soome näite võib tuua, et ee et ühele hakatakse siis peale suruma, et sina kui naisterahvas said siia kohale lihtsalt selle pärast, et on kvoot.“ Kaire, 23.

Ka teised intervjuueeritavad kartsid sookvootide rakendamisest tulevat stigmatiseerimist ja halvakspanu. Kuna eestlased hindavad valdavalt individualismi ja iseseisvust, siis on mõistetaoline käsitlus sookvootide teemal.

3.4. Poliitikas edasi jõudmise võimalused

Mirjam Allik (2010:144-145) kõneles naispoliitikute edasipürgimise võimalustest ja leidis, et kõige keerulisem on naistel pääseda erakonna valimisnimekirjadesse ja saada valituks partei juhatusse. Käesoleva töö raames tehtud intervjuudest ei ilmnenu, et naised tajusid mingisuguseid takistusi pääseda valimisnimekirja või juhatusse. Nad olid pigem veendunud, et nii naistel kui meestel on võrdsed võimalused karjääri tegemiseks poliitikas ning erakonna poolt tehtavaid takistusi nad ei näinud.

„Ee, aga ma arvan, et täna on, täna sellel hetkel on või, võimalused suhteliselt võrdsed. Kui sa tahad poliitikas karjääri teha, kui sul on olemas maailmavaade, ee, siis on sul võimalik leiada sobiv partei ja minna ja teha asju.“ Piret, 30.

Intervjuueeritavad pigem leidsid, et erakonnad toetavad naiste suuremat esindatust ning proovivad leida võimalusi, et kindlustada naistele parem stardipositsioon. Samas ilmnis ka see, et erakonnad toetavad neid liikmeid, kes on ise end juba mingil moel tõestanud.

„Oli ka selliseid nimekirju, kus naisi oli rohkem, oli ka selliseid nimekirju, kus oli meeste tugev ülekaal, et ä, ee, tiht-aga selles mõttes oligi, et meie selle korra üks algatus oli see, et võimalikult paljudes kohtades teha triibulisi nimekirju ju näiteks ja.“ Maarja, 30.

„Et iga liige põhimõtteliselt ei saa head kohta [valimisnimekirjas] nagu, ei-ei ole võimalik nagu, et sa pead ennast nagu mitmel tasandil olema tõestanud.“ Maarja, 30.

Intervjuust Maarjaga tuli välja, et erakond investeerib sellesse kandidaati, kes on ise olnud aktiivne ja ambitsioonikas ning kelle toetus kannab kõige enam vilja. See näitab aga seda, et erakond on kandidaatide valikul hoolas ning ei toeta just igauht. Siinkohal jääb paraku selgusetuks, milliseid tasandeid tuleb läbida selleks, et pälvida erakonna toetus ning hea positsioon valimisnimekirjas.

3.5. Naispoliitikute kompetents ja enesekriitika

Selleks, et mõista intervjuueeritavate hoiakuid paremini, oli tarvis uurida seda, kuidas nad hindavad naispoliitikute intelligentsust ja kompetentsust. Intervjuueeritavad olid veendunud, et naispoliitikud ei ole meespoliitikutest vähem intelligentsed, mõnel juhul leiti isegi, et naised on meestest arukamad ning teadlikumad.

„Et mitte öelda vahel isegi kompetentsem, sellepärast et naistel seda kannatust e jätkub tihtipeale rohkem, et mingitesse teemadesse minna, endale asju selgeks teha jaa mulle tundub, et naistel on ka seda edevust vähem, et saa, kui sa midagi välja ütled või sõna võtad, et sa lihtsalt ei tee sellepärast, et midagi öelda ja tähelepanu saada, vaid pigem sellepärast, et sul on midagi öelda. Meestel tihtipeale e see suu hakkab väga palju käima siis, kui lihtsalt on vaja tähelepanu saada.“ Piibe, 30

Samas mainis Piibe seda, et naispoliitikud on meespoliitikutest tagasihoidlikumad ja nad ei julge oma seisukohti väljendada nii vabalt, kui mehed seda teevad.

„Võibolla ongi naised kohati minu meelest tagasihoidlikumad, et see jutt, et et naisi diskrimineeritakse, tegelt ei diskrimineerita, pigem on see, et mehed ise on hulljulgemad, naised peaksid hulljulgemad olema ja, ja-ja julged küsida ja, ja enda eest seista. Et tegelt ei ole Eesti naised midagi hallid hiirekesed aga millegipärast ise teevad ennast selliseks.“ Piibe, 30.

Berit Ås'i (2008) oponentide vaigistamise teooria viies punkt kirjeldas naiste tööalase kompetentsi mahategemist meeste poolt. Taolise suhtumisega on ka intervjuueeritavad kokku puutunud ja tundnud meespoliitikute agressiivset suhtumist, tunnistades, et see mõjub heidutavalt.

„Kui sul on ää, seltsimehed lauaääres onjo, koguaeg üritavad selgeks teha, et kuidas sa ikkagi ei tea ja allasuruda, onjo ja-ja kohati võibolla ka käituvad inetult siis noh, muidugi, lihtsam on mõelda, et jah minu roll ongi lapsi kasvatada.“ Piibe, 30.

Kuigi intervjueeritavad ei kõnelnud kordagi sellest, et nad tunnevad end alaväärsena või vähem kompetentsena kui meespoliitikud, tajusin ma uurijana nende kõnepruugis suurt enesekriitikat, mille toon täpsemalt välja tulevikuplaanide osas.

3.6. Meespoliitikute suhtumine naispoliitikutesse

Berit Ås'i (2008) poolt loodud oponentide vaigistamise teooria üheks punktiks on naeruvääristamine, mis kirjeldab seda, kuidas naisi peetakse liiga emotsionaalseks ja suhtutakse neisse kui seksuaalobjektidesse. Intervjueeritavad kõnelesid tihti sellest, kuidas nad tajuvad, et vanemad meeskolleegid väljendavad traditsioonilisi hoiakuid naistesse, pidades neid vaid iluasjadeks.

„Kergelt tajun seda eelmise põlvkonna, praeguste ka tipp-poliitikute poolt seda, et ä, et naised on ilul, ja las olla lihtsalt ilusad ja, toredad ja teevad, naised teevad väga palju eeltööd ära meestele, kes saavad särada.“ Piret, 30.

Samas tajusid intervjueeritavad, et naisi ei võeta poliitikas tõsiselt, seda kas nende vanuse tõttu või atraktiivse välimuse pärast. Siinkohal võis see olla tingitud ka eelarvamustest ja ühiskonnas levinud stereotüüpidest, mille tõttu hinnatakse naisi välimuse põhjal.

„Naisi hinnatakse poliitikas tihti ka välimuse järgi, et kui sa oled hooldatud naisterahvas ja näed pisutki ilusam välja siis on võibolla raske ühelt käelt olla tõsiselt võetav.“ Viktoria, 23.

Maarja leidis, et meespoliitikud ei pea naisi poliitikas nendega võrdväärseks ja selleks, et naine võiks poliitikuna karjääri teha, peab tal olema mingisugune erialane haridus ja kogemus valdkonnas, mis riigijuhtimise juures kasuks tuleb.

„Minu aus arvamus on see, et ee, et nad ei pea kindlasti naisi enamuses võrdseks partneriks. Et ee, naine peab tegema kordades rohkem tööd enesetõestamiseks. Ää, naise puhul on oluline, et ta oleks kindlasti mingis valdkonnas spetsialist.“ Maarja, 30.

Ühiskonnas peetakse naisi liiga emotsionaalseks, mis ei ole poliitikute puhul soositud omadus, ka intervjueeritavad tõid välja naiste emotsionaalsuse, kuid nemad leidsid, et poliitikas peabki emotsioone rohkem olema, muidu on see kuiv ja liialt kaalutlev.

„Kui tihitpeale öeldakse, et mehed ee, püüavad asju teha emotsioonitumalt ehk siis külmadel kaalutlustel siis ma ütleks, et naine on pigem see, kes toob emotsioonid sisse ja seda on vaja, seda niiöelda kirge ja natuke on vahest rohkem vaja kui seda külma kaalutlust.“ Viktoria, 23.

Üks intervjueeritav tajus, et tema poliitilise karjääri alul ei võetud teda võrdväärseks geograafilise pärinevuse tõttu. Seda peamiselt seepärast, et tal puudus poliitiline kogemus Eesti pealinnas, mis näitab ka seda, kuidas poliitika koondub järjest enam Tallinna ümber.

„Muidugi alguses võibolla noh, pigem kaa vaadati, et noo, mis sa arvad ja noor naisterahvas ja, tuleb õõ, noh kaugemast Eesti nurgast, eksju, ei ole Tallinna eluga kursis jaa nii edasi.“ Piret, 30.

Kui siiani on naispoliitikud välja toonud just vanusest ja soost tingitud takistusi, siis paiknevusest tulenevatest takistustest ei kõnelenud keegi peale Pireti.

3.7. Ühiskonna suhtumise tajumine

Taru ja Vetiku (2006:18) uurimus näitas, et ühiskonnas on just meeste seas levinud arvamus, et naispoliitikud ei ole sama kompetentsed kui meespoliitikud ning naised peaksid täitma traditsioonilisi rolle, mitte aga tegelema ühiskonna probleemide lahendamisega. Sellist suhtumist tajusid ka intervjuudes osalenud naispoliitikud. Neile tundub, et naise roll ühiskonnas on madalam mehe omast ning naispoliitikut ei võeta tõsiselt. Samas tajuvad nad, et naispoliitikutesse suhtutakse suurema empaatiaga.

„Ühiskonnast kumab läbi ikkagi see, et naispoliitik ei ole võrdväärne meespoliitikuga a samas nagu omas-omistatakse naispoliitikule võibolla rohkem sellist ausust, kui meespoliitikule.“ Kaire, 23.

Ka Maarja tajub naise madalat rolli ühiskonnas, mis tema hinnangul peegeldub ka poliitikasse. Ta näeb naisi täitmas madalamaid positsioone poliitilisel maastikul ning seda

näitab ka kohaliku tasandi poliitika, kus naiste esindatus on küll hea, kuid kõrgematel positsioonidel on enamasti mehed. Samas tunneb ta, et kuigi leidub naisi, kel on õnnestunud kõrgemale positsioonile tõusta, on veel pikk tee käia.

„Ä samas kui me vaatame poliitiliselt ühiskonnas rolli siis ma arvan, et Eesti ühiskonnas naisel veel liialt suurt rolli ei ole. Või ääm, kui me vaatame näiteks ka eeaam, linnapäid, et ei ole ju väga palju näiteid naislinnapeadest, need on üksikud väga tugevad natuurid, kes on suutnud linnapeaks pürgida Eestis.“ Maarja, 30.

Siiski tunnevad intervjuueeritavad, et naised saavad ka ise ühiskonna suhtumist muuta end poliitikas tõestades ja seal kanda kinnitades.

„Naised saavad ise väga palju ma arvan ära teha just sellega, et ä et-et ää, et ennast harida ja ja-ja tõestada ja teiselt poolt on lihtsalt tarvis ühiskonna suhtumise muutumist.“ Maarja, 30.

Maarja tõi välja selle, et naiste positsiooni ühiskonnas ei ole võimalik parandada läbi võrdõiguslikkuse printsiibi neile mõjukate positsioonide andmisega, vaid naised peavad ise neile positsioonidele tõusma, need agressiivsemalt kätte võitlema.

„Et ega e-enne nagu s-noh, me ei saa nagu põhimõtteliselt lihtsalt, et-et ee, et ärge nüüd järgmine kord erakonna esimeheks meest vali, vaid valime naise, et nad see tegelikult ei ole siis sellisel juhul ju meeste suhtes õiglane, et ee, et ee, et need inimesed [naised] peavad ise nagu välja kasvama või-või selles mõttes, oma positsiooni haarama ja kui ühiskond täna meil ei ole selleks valmis, siis ei ole valmis.“ Maarja, 30.

Näib, et Maarja usub, et naised võiksid poliitikas kõrgemaid positsioone saavutada vaid sel juhul, kui nad ilmutavad agressiivsust, auahnust ja teisi iseloomujooni, mida ühiskonnas omistatakse meestele.

3.8. Poliitikas olemise raskused

Kui parteidesse kuuluvad intervjuueeritavad pidasid poliitikas karjääri tegemise puhul enamasti keeruliseks seda, et vanemad meeskolleegid hindavad neid välimuse põhjal, siis noortekokku kuuluvad intervjuueeritavad tõid välja selle, et neil on keerulisem end kehtestada oma vanuse tõttu.

„Kui ma olen niiõelda noor naisterahvas poliitikas, siis üks ta on keeruline, et ee, et e esiteks kindlasti sellepärast, et ma olen noor, et siin ei ole vahet, et kas oled poiss või tüdruk, vaid et sa oled noor.“ Viktoria, 23.

Kõik intervjuueeritavad kõnelesid sellest, kui hirmutav on karjääritee alguses end vanemate kolleegide ees kehtestada ja välja öelda oma arvamust. Nad leidsid, et selleks peab olema palju julgust ja teadmisi, et noor poliitik vanemate kolleegidega väideldes hätta ei jääks.

„Üks asi, mis-mis kõige rohkem hirmutab ongi see, et-et ä, mis seal salata, ega mul endal on ka, kui sa tead, et sa lähed koosolekule ja-jaa sul on siuksed kogenud haid vastas, onjo, et kuidas seal ennast siis kehtestada. Eet-et see on nagu üks siuke hirmutav pool ja-jaa, kuidas oleks ikkagi, et sa leiad endas sellise julguse, eet ee, kui saa arvad teistmoodi, või sul on mingi teine arvamus, et seda välja öelda, onjo.“ Piibe, 30.

Piibe leiab, et kolleegide usalduse ja poolehoiu võitmiseks tuleb end eelnevalt palju tõestada ning töötada selle nimel, et olla võrdväärne partner.

„Aga samas mida mina olen tähendand, et üks hetk, kui sa nende ee, kodanike, ee, kuidas ma ütlen siis, austuse võidad siis nad tegelikult respektierivad ikka väga, väga, väga, väga, väga palju naisi ja kuulavad väga palju.“ Piibe, 30.

Ka teised intervjuueeritavad sõnasid, et naiste arvamust poliitikas hinnatakse väga, aga naised peavad eelnevalt selle nimel tööd tegema. Paratamatult tekib küsimus - kui palju peaks aga noor meespoliitik vaeva nägema, et vanemad kolleegid teda respektieriks?

3.9. Erakonna toetus naispoliitikutele

Kuigi esialgu ilmnes, et intervjuueeritavad ei taju erakonna vähest toetust naisliikmetele või meeste põhimõttelist eelistamist, tulid hiljem välja arvamused, mis näitavad veidi teist pilti. Nimelt arvasid intervjuueeritavad, et erakonnad küll toetavad oma naisliikmeid ja teevad isegi jõupingutusi selles suunas, et naiste osalust poliitikas tõsta, näitavad kogemused seda, et võrdsete kandidaatide puhul eelistatakse enamasti mehi.

„Aga noh ma võin isiklikult öelda, et-et ä, nende aastatega, mida on umbes kaheksa, kui ma olen poliitikaga tegelenud, võin ma ikkagi selgelt väita, et kui on võrdne naine ja mees, siis pigem toetatakse meest ja naine peab enda eest natuke rohkem võitlema, et-et selles mõttes ää.“ Maarja, 30.

Samuti tajub Maarja, et naised ei oma parteis eriti suurt rolli ning on enda kanda pigem võtnud organisatoorse poole ja avalikkuse ette väga ei kipu. Ta usub, et see tuleneb naiste enda soovist olla tagaplaanil.

„[Naised] on oma loomuselt pigem sellised, kes soovivad olla taustajõud rohkem. Ääm, sest noh, meie büroos näiteks on naisi rohkem, kui mehi. Et töötajaid selles mõttes, kes asju ette valmistavad, ä koordineerivad, organiseerivad, selles aspektis on naisi isegi rohkem kui mehi. Samas piirkonna esimehed e, m, on enamuses meeste-mehed.“ Maarja, 30.

Naispoliitikute üheks komistuskiviks poliitikas on parteide vähene toetus ja raskused pääseda erakondade juhtatustesse. Pireti kogemused aga on näidanud, et see päris nii ei ole, tema arvates naisi siiski valitakse juhatusse, aga sellega soovib partei lihtsalt luua kuvandi, et seal toetatakse naiste osalust poliitikas. Seega võib väita, et parteid toetavad naisi selleks, et näida liberaalsemad ja meelitada juurde valijaid, kes valiksid pigem naiskandidaate.

„Ja ma arvan, et ee, head näited on praegused kaa, noh, suuremate parteide juhatusse on väga palju naisi valitud, et. Eks see ole näitamiseks ka muidugi.“ Piret, 30.

Kui kõneleda erakonna toetusest naisliikmetele, siis ei saa välja jätta naistekogu tegemisi. Kõigist intervjuueeritavatest tundis Piibe kõige suuremat toetust oma erakonna naiskogu poolt.

Ta usub, et just naiskogu on aidanud paljud tema erakonna naisliikmed juhatustesse ja kinnitab, et naiskogu toetab alati just naiskandidaate.

„Kui valisime uue juhatuse siis eelmine kord, kui ma ei eksi oli seal kaks naist, siis täna on seal ee, poole rohkem neid. Eet see hüpe on olnud märgatav jaa, noh ega-ega asjad nisama ei juhtu, ma arvan, et see on tänu sellele meie erakonnal on ka naisteorganisatsioon [nimi välja jäetud], kes ä väga, väga tugevalt enda naisi toetab ja kui on vaja noh, sama moodi juhatuse valimistel siis jõud koondati ja mindi naiste seljataga-taha, et müts maha nendele selle eest.“ Piibe, 30.

Intervjuus sõnas Piibe ka seda, et isegi meespoliitikud nende erakonnas on tajunud naisorganisatsiooni toetuse mõju ning soovivad seetõttu samuti naistekogu poolehoidu võita, kuid naiskogu toetus langeb siiski naiskandidaadile. See näitab tõepoolest antud erakonna naiskogu tugevust ja seda, et see ühele naiskandidaadile suur toetaja.

4.0. Intervjueeritavate tulevikuplaanid

Peaaegu kõigi intervjueeritavate tulevikuplaanid seostusid poliitikaga, vaid Piret soovis siirduda erasektoris tagasi, et end erialasel tööl proovile panna. Kuigi intervjueeritavad nägid end poliitikas aktiivsetena, erinesid nende soovid. Panin tähele, et kui kõige nooremad intervjueeritavad, kes ühtlasi olid noortekogu liikmed, soovisid kindlasti pääseda Riigikokku, siis veidi vanemad ja pikemat aega poliitikas tegutsenud intervjueeritavad nägid end kohaliku tasandi poliitikas.

„Minul on kindel plaan edasi minna poliitikas, et ma küll ainult noortejuht aga see, et ennast ühel hetkel kujutan ette Riigikogus ja ministeeriumis, et seda ma, seda ma mitte kohe, mitte kindlasti ei välista.“ Viktoria, 23.

„No siis ma, ma arvan, et-et ä, et ää, kümne aasta pärast võiksin ma vallavanem olla, siis ma arvan, et ikkagi olla kusagil volikogus tegev, et ää, tõenäoliselt siis selle kodukoha järgses volikogus ilmselt ja ma usun, et-et ä, selleks ajaks võiksin ma ka täiesti reali-reaalselt ka mingeid positsioone nagu võtta.“ Maarja, 30.

Seega noortekokku kuuluvad intervjueeritavad on erakonda kuuluvatest palju ambitsioonikamad ja soovivad kindlasti Riigikokku pääseda. Intervjueeritavad, kes on poliitikas juba enam kogemust omandanud, tajuvad, et enne Riigikokku kandideerimist tuleb veelgi rohkem töökogemust koguda ja õppida. Siinkohal ilmnebki intervjueeritavate enesekriitika, mis mõjutab nende arvamust karjääriredelil edasiliikumisest. Nimelt ei ole intervjueeritavad kuigi kindlad, et Riigikokku pääsemiseks piisab seni omandatud kogemustest ja teadmistest, samuti tundub neile, et töötamine riiklikul tasandil eeldab teatud vanusepiiri ületamist.

„Niipea kindlasti riigikogusse mai taha saada mhemhe, et ee see on natukene vara ma arvan, et inimene riigikogusse võiks minna siis kui ta on viiskümmend kuskil, mitte-mitte varem hehe.“ Piibe, 30.

Maarja leiab isegi seda, et tema professionaalne poliitikukarjäär võiks alata alles keskeas, mil ta on jõudnud rohkem omandada haridust ja avardada maailmavaadet.

„Ma ise isiklikult arvan, et minu selline tõsine poliitiline karjäär võiks alguse saada kusagil kümne aasta pärast.“ Maarja, 30.

Naispoliitikute enesekriitika ja madal eneseusk kumas läbi nii erakonda kui noortekokku kuuluvate intervjueeritavate puhul. Nad olid veendunud, et tipp-poliitika nõuab enam kogemust ja elutarkust, mistõttu ei oleks nad praegusel hetkel tipp-poliitikasse siirdumiseks valmis.

4.1. Miks naised lahkuvad poliitikast?

Intervjueeritavatelt küsiti ka võimalikke põhjuseid, miks naised lahkuvad poliitikast. Enamasti toodi välja kaks põhjust – võimalikud uued väljakutsed ja pere loomine. Intervjueeritavad leidsid, et naispoliitikutel on keeruline töö- ja pereelu ühendada ning selle tõttu nad loobuvad pigem poliitikukarjäärist.

„Mulle ikka näib enamasti on see pere [miks naised lahkuvad poliitikast], mulle näib, et enamasti on see pere, enamasti on see koduseks jäämine, kaugeks jäämine, osad tulevad tagasi, enamus ei tule. See on minu kogemus viimastel aastatel.“ Piret, 30.

Samuti leidis Piret, et naispoliitikutele ei võimaldata peale lapsehoolduspuhkust järk-järgulist tööellu naasmist, vaid nad peavad koheselt aktiivsed olema ja end kiiresti päevakorraliste asjadega kurssi viima.

„Poliitikas on see, kui sind ei ole kohal siis sind ei ole olemas, see on reaalsus. Jaa, ja sisseelamisajast seal väga rääkida ei saa jah.“ Piret, 30.

Ka tajub Piret seda, et naispoliitikud, kellel on väiksed lapsed, peavad tööle naastes palju rohkem pingutama, et jõuda oma meeskolleeegidele järele. Piret soovib, et poliitikas võetaks rohkem arvesse naispoliitikute kohustusi oma pere ees.

„Ja kui sa oled lapsega eemal aasta või poolteist või kaks siis see on paratamatus, et sa jääd eemale tööelust ja selle aja järgi tegemine, kui mees on koguaeg olnud tööl ja tal on koguaeg käsi pulsil, see võtab aega ja sellepärast mitte mai pea naisi kehvamateks absoluutselt, öö, ma arvan lissalt, et ee, et perspektiivid ja suhtumine peaks olema erinev.“ Piret, 30

Samuti tajuvad intervjuueeritud noortekogu naispoliitikud pereloomisega seotud raskusi. Viktoria, kes soovib tulevikus kindlasti peret luua, on hetkel teelahkmel ja ebakindel pereplaneerimisega seotud otsustes, sest tema poliitiline karjäär sõltub otseselt laste olemasolust.

„Nüüd nüüd ongi see koht, kus ma peangi mõtlema, kas ma, kas ma tahaksin saada lapsi siis pigem noores eas, kus nad on minu võibolla, sel hetkel kus ma saan olla vanem ja teha tipp-poliitikat edasi võibolla nad on siis vanemad ja natuke iseseisvamad või teha justnimelt nimodi, kus ma praegult nagu teen äga kõvasti tööd ja ühel hetkel, kolmekümne aastaselt, pluss nimodi saada väike laps esimesena.“ Viktoria, 23.

Kuigi intervjuueeritavad mainisid naiste poliitikast lahkumise põhjustena ka ettevõtlusesse siirdumist ja seda, et poliitika end ühel hetkel ammendab, toodi kõige sagedasemini välja just perega seotud põhjuseid. See näitab selgelt, et poliitikas on noortel naistel raske end teostada siis, kui pere on juba loodud.

IV ARUTELU

Intervjueeritavate hoiakutest ilmneb, et nende endi oskused ja võimed peavad kindlasti olema meestega samal tasemel, soovides meestega samastuda. See, et nad ei rõhuta meeste ja naiste vaheliste erinevuste olulisust, näitab seda, kui sügavalt on Berit Ås-i (1975) poolt sõnastatud meeskultuur ühiskonnas juurdunud – naised ei mõista naiskultuuri olemasolu ega olemust. Intervjuudest tuli välja, et naised käituvad ja mõtlevad nagu meeskultuuri poolt loodud ühiskond seda dikteerib. Nad tunnevad, et poliitikas edu saavutamiseks peavad nad ise kohanema sealse maskuliinse keskkonnaga, mitte aga seda, et antud keskkond peaks kohanema uute sisenejate ja ühiskonnas toimunud muutustega. Vanlangenakker jt (2013:67) on oma uurimuses tähendanud, et parlament on oma iseloomult väga jäik süsteem, mis muutuseid ei armasta, seega tuleb poliitikasse sisenejatel muutused läbi teha, mida antud juhul intervjueeritavad ka tunnetasid.

Intervjueeritavad küll rõhutasid naiste osaluse tõstmise tähtsust poliitikas, kuid ei pidanud vajalikuks erimeetmete kehtestamist. Nende arvates peavad naised ise olema aktiivsemad, julgemad ja agressiivsemad – ehk siis nad peavad endis esile tõstma jooni, mida peetakse iseloomulikumateks just meestele. Antud asjaolu viitab sellele, et naispoliitikud, kellel on palju feminiinseid iseloomujooni, ei löö poliitikas läbi sellisel viisil kui maskuliinsete tunnusoontega naised. Seega võib järeldada, et juba lihtsalt naiseks olemine tekitab poliitikas edasiliikumiseks raskusi.

Samuti jäi mulje, et intervjueeritud naispoliitikud ei ole teadlikud kõikidest meetmetest, mida on võimalik kasutada naiste osaluse tõstmiseks poliitikas. Selgus, et erakonnad kasutavad Lovenduski (1993) poolt sõnastatud strateegiaid, mis võiksid naiste osalust poliitikas tõsta, kuid intervjueeritavad ei tajunud, et need oleksid suunatud naiste arvu tõstmisele poliitikas. Intervjueeritavad nägid nendes meetmetes pelgalt erakonna toetust naistele. Naispoliitikute vähene informeeritus abinõudest, mis aitavad poliitikasse rohkem naisi tuua, kõneleb nende vähesest huvist antud teema suhtes, mis intervjuudest ka selgelt välja tuli. Mitmed intervjueeritavad ei pidanud vajalikuks rõhutada naisküsimust ja isegi leidsid, et see võtab tähelepanu ära tähtsamatelt küsimustelt.

Intervjueeritavad tõid küll välja sookvoodid, kuid nende kehtestamist ei toetanud ükski intervjueeritav. Üks intervjueeritavatest kõneles sellest, kuidas võrdsel tasemel olevate kandidaatide puhul eelistatakse alati meest- seega kui kandidaadid on võrdsed, siis võimaldaks sookvoot just naiskandidaadil olla edukam. Intervjueeritavad aga ei näe seda nii, vaid nad tunnevad, et sookvoodid pigem ahendavad naiste võimalusi poliitikas. Samuti leidsid nad, et kvoodid tekitavad teistes poliitikutes pahameelt ning nende läbi saavutatud positsioon on pigem fiktiivne. Tajusin intervjueeritavate poolt suhtumist, et sookvoodid on nende arvates ebaaus viis poliitikas edasijõudmiseks ning seda ei peeta võrdsete võimaluste loomiseks. Kõige sagedamini tõid intervjueeritavad välja seda, et sookvoodid ei ole meespoliitikute suhtes aus meede. Naispoliitikud tunnevad, et sookvootide rakendamine suurendaks naiste ja meeste vahelist lõhet veelgi, sest kvoodid paneksid mehed nii-öelda ebavõrdsesse seisu. Ehk siis naised tunnevad, et sookvoodid on meede, mis annab naispoliitikutele positsioone niisama ja nende saamiseks naised ei peakski midagi tegema. Kuna sookvootide kehtestamine puudutaks peamiselt ikkagi naispoliitikuid, siis jäävad mehed taolisest „eelistamisest“ kõrvale. Selline suhtumine on aga hämmastav, sest kui naiste positsioon võrreldes meestega on olnud nii ühiskonnas kui poliitikas väga kaua ebavõrdne, siis miks põhjustab positiivne diskrimineerimine sellist vastumeelsust? Näib, et nii Eesti ühiskond kui ka poliitikud ei ole veel valmis kvootide kehtestamiseks.

Intervjueeritavad olid enda suhtes äärmiselt kriitilised. Kõige rohkem tuli see välja siis, kui nad kõnelesid oma tulevikuplaanidest. Intervjueeritavad leidsid, et tipp-poliitikas karjääritegemiseks on eelnevalt tarvis omandada rohkem kogemust, haridust ja mõjuvõimu. Tipp-poliitikasse siirdumist soovisid kõik intervjueeritavad edasi lükata kuni on saavutatud soovitud eluküpsus. Siinkohal tekib küsimus, kas ka meespoliitikud jagaksid sellist seisukohta, et tipp-poliitika tegemiseks on tarvis eelnevalt koguda piisavalt elutarkust. Kui vaadata Riigikogu XII koosseisu, siis seal on mitu 30. eluaastates meessoost ministrit, kes on oma poliitilise karjääritee alguses. Näiteks asus 2012.aastal Taavi Rõivas täitma sotsiaalministri rolli, olles ise 32aastane ja ühtlasi ka kõige noorem minister.

Antud faktid lubavad eeldada, et mehed ei oleks oma võimete osas nii kriitilised, kui intervjueeritud naispoliitikud seda olid. Naispoliitikute enesekriitika võib tuleneda ka sellest,

et nad taluvad pidevalt vanemate ja kogenenud kolleegide kriitikat, mis tuleb peamiselt meessoost poliitikutelt. Naised tunnevad, et neid ei võeta poliitikas tõsiselt, nad peavad meestest rohkem tööd tegema ning omama erialast haridust. Intervjueeritavate sellised kogemused viitavad Berit Ås-i (2008) oponentide vaigistamise teooriale. Kõige sagedamini toodigi intervjuudes välja antud teooria teist punkti – naeruvääristamist. Väga sageli leidsid intervjueeritavad, et neid hinnatakse välimuse põhjal ning vanemad poliitikud ei pea naisi sama kompetentseks kui mehi. Intervjuudest tuli välja ka see, et naistel on poliitikas väga raske lihtsalt poliitikuna läbi lüüa. Erialase hariduse toonitamine näib olevat viide sellele, et naised on pigem nõuniku aga mitte otsustaja rollis ning sestap on tarvis omandada spetsialisti haridus.

Intervjuudest ilmnes, et kuigi intervjueeritavad ei taju klaaslae efekti poliitikas, erinevad nende tulevikuplaanid poliitilise kogemuse pikkuse põhjal, mis tegelikult ikkagi viitab klaaslae efekti olemasolule. Cotter jt (2001:655) kirjeldavad klaaslae efekti selliselt, et sugu on takistuseks karjääriteel ülesliikumisel ning takistused ilmnevad kõrgematele positsioonidele tõusmisel. Intervjuud näitasid seda, et need intervjueeritavad, kes olid noortekogu liikmed ja ühtlasi ka poliitikas vähem aega olnud, kinnitasid, et soovivad kindlasti pääseda Riigikokku. Need intervjueeritavad, kes olid poliitikas tegevad juba kauem kui seitse aastat, sidusid oma tuleviku kohaliku tasandi poliitikaga. Sellest võib järeldada, et naispoliitikud, kellel on poliitiku kogemust rohkem, on enam teadlikumad edasipürgimise raskustest ja võimalikest takistustest ning seetõttu väga ambitsioonikaid plaane ei tee. Kuigi intervjueeritavad enamasti leidsid, et neil on kõik võimalused olemas, et poliitikas karjääri teha, on nad näinud, et tipp-poliitikasse jõudmiseks kulub naistel rohkem aega. Need intervjueeritavad, kes olid noortekogu liikmed, ei tajunud taolisi tõkkeid tõenäoliselt seetõttu, et nende kogemus poliitikas oli lühem. Sellest võib järeldada, et naispoliitikute ambitsioonid erinevad tõepoolest vastavalt nende hetkepositsioonile poliitikas, mis omakorda aga viitab klaaslae olemaslule.

Vanlangenakker-i jt (2013) uurimus parlamentaarsest süsteemist, mida nad kirjeldasid, kui jäika ning järeleandmatut süsteemi, mõjutab naispoliitikuid veelgi enam siis, kui neil on perekond. Nimelt ei arvesta parlament naispoliitikute kohustustega oma pere ees- sedasama

tajuvad ka intervjuueeritavad. Intervjuudest selgus, et naispoliitikutel on peale emakssaamist keeruline oma töö-ja pereelu ühendada ning poliitikas ei ole võimalik emaduspuhkuselt naasnuna neile sobivas tempos tööellu sisse elada. Just seetõttu peavadki intervjuueeritavad perekonna loomist kõige sagedasemaks põhjuseks, miks naised poliitikast taanduvad. Nende kogemused on näidanud, et paljud naispoliitikud, kes on siirdunud lapsehoolduspuhkusele, ei soovi poliitikasse naasta. Intervjuudest selgus, et karjääriteel plaane tehes võtavad naispoliitikud arvesse ka pere loomist ning kujundavad oma tulevikku pereplaneerimisest lähtuvalt. Nad tunnevad, et perekond nõuab naistelt rohkem pühendumist kui meestelt ning seetõttu leiavad, et nad peaksid sellega ilmtingimata arvestama. See näitab, et poliitika on jätkuvalt väga meestekeskne maailm, kus järeleandmisi tehakse vastavalt domineeriva grupi vajadustele.

Selleks, et muuta antud olukorda ja võimaldada tööjaotuse ühtlustamist, tuleb luua paremad töö-ja pereelu ühildamise võimalused nii meestele kui naistele. Siinkohal peab mõtlema efektiivse lastehoiusüsteemi loomisele ning vanemapuhkuse võimaldamist mõlemale vanemale (Vask 2007:37). Paraku ei saa ainult kõneleda vanemapuhkuse võimaldamisest, vaid mehi peab julgustama isaduspuhkusele reaalselt ka jääma ning tööandjaid teavitama selle võimaluse kasulikkusest ühiskonnas üldiselt.

Kuna antud võimalusi hetkel veel loodud ei ole ja enamasti meespoliitikud isaduspuhkusele ei lähe, on lapsehoolduspuhkusele minejad endiselt peamiselt naised. Ilmselt seetõttu ei jätagi poliitikas tegutsevad naised pereplaneerimist juhuse hooleks, vaid on sunnitud oma otsused täpselt läbi mõtlema. See tuli esile ka intervjuueeritavate puhul, et nad võtavad oma karjääriplaneerimise puhul arvesse pereloomisega seotud riske.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli teada saada seda, kuidas naispoliitikud tajuvad oma karjääriteel võimalikke takistusi ja kuidas erinevatel karjääriastmetel olevate poliitikute käsitletud antud teemal erinevad. Lisaks uurimisprobleemile huvitas mind see, kuidas tajutud takistused mõjutavad intervjueeritavate valikuid nende poliitilises karjääris.

Antud töö raames kasutasin uurimismeetodina kvalitatiivset meetodit ning viisin läbi individuaalintervjuud viide Eesti erakonda kuuluva naispoliitikuga. Andmekogumismeetodiks oli poolstruktureeritud intervjuu meetod. Andmeanalüüsimetodina kasutasin temaatilist analüüsi.

Kuigi uurimuse tulemused näitasid, et intervjueeritavad peavad naiste ja meeste võimalusi poliitikas edasijõudmisel võrdseks, tajuvad nad siiski teatud takistusi. Meeskandidaate eelistatakse naiskandidaatidele, naispoliitikuid ei võeta poliitikas tõsiselt ning poliitikas leidub palju soostereotüüpseid arvamusi, mida intervjueeritavad on tajunud. Ka leiavad nad, et naispoliitik peab end meespoliitikust enam tõestama ja karjääri edendamise nimel rohkem töötama.

Intervjueeritavad enamasti kõnelesid võimaluste piiramatusest poliitikas ja klaaslae efekti nad ei tajunud, siiski erines poliitikute ambitsioonikus tulevikku visioneerides. Intervjuud näitasid, et parteisse kuuluvate naispoliitikute tulevikuplaanid olid palju tagasihoidlikumad noortekokku kuuluvate poliitikute omadest. Selline erinevus võib siiski rääkida klaaslae efekti olemasolust. Võimalik, et pikemat aega poliitikas olnud intervjueeritavad tajuvad edasijõudmise raskusi ja seetõttu väga ambitsioonikaid plaane tulevikuks ei tee. Need intervjueeritavad, kes on oma karjääritee kõige esimesel etapil, selliseid takistusi veel ei tunneta.

Intervjueeritavad nimetasid enamasti kahesuguseid põhjuseid, miks naispoliitikud poliitikast taanduvad – pere loomine ja uued väljakutsed. Kõige sagedamini toodi siiski välja emaks saamist. Mõned intervjueeritavad tajusid, et pere loomine võib lõpetada naispoliitiku karjääri ning pidasid vajalikuks oma karjääritee planeerimise puhul arvestada ka laste saamisega.

Selgelt tuli välja see, et naised tunnevad, et poliitika tihtilugu ei võimalda neil väikeste laste kõrvalt poliitikas aktiivne olla, mistõttu ei jäta naispoliitikud pereplaneerimist juhuse hooleks.

Meetmed, mis võiksid rohkem naisi poliitikasse tuua, ei pärvinud naispoliitikutelt kuigi suurt toetust, eriti negatiivselt kõnelesid intervjueeritavad sookvootidest. Kuna poliitikas levib arvamus, et kvoodi läbi omandatud positsioon ei ole ausalt välja teenitud, siis seetõttu leiavad intervjueeritavad, et sookvoodide läbi poliitikasse kaasatud naisi tõrjutakse eemale arutelugruppidest ja nad jäävad täitma fiktiivset kohta. Naised soovivad, et neid tunnustataks nende saavutuste pärast, mis on tulnud läbi töö, mitte aga soost tingitud eelistuste tõttu.

Käesoleva uurimistöö tulemused ei näidanud, et intervjueeritavad oleksid tajunud klaaslae efekti oma karjääriteel, mida tingis ilmselt nende lühike poliitiline töökogemus. Kui naispoliitikute karjääris võib kõneleda klaaslae efektist, siis oleks huvitav teada saada millises etapis naised seda enam tajuma hakkavad. Seega tuleks kindlasti antud teemat edasi uurida, intervjueerides samu naispoliitikuid, kuid tehes seda nende poliitilise karjääri järgmistel etappidel.

KASUTATUD ALLIKAD

1. Ainsaar, M. Soo, K. Toomla, R. (2009). Kas naiste võim aitab olla laste-ja peresõbralikum? Naised kohalikes volikogudes ja lapsesõbralikkus Eestis. *Ariadne lõng*, 1/2009, 3-11.
2. Allik, M. (2010). Millal naised poliitikast kaovad? Marling, R., Järviste, L., Sander, K. (toim.), Teel tasakaalustatud ühiskonda: naised ja mehed Eestis. II. Tallinn: : OÜ Lege Artis, lk 138-149.
3. Allik, M. (2011). Nimekirjad, hääled ja sugu 2007. ja 2011. aasta Riigikogu valimistel. *Riigikogu toimetised*, 2011(23):104-114.
4. Biin, H. (2004). Erakondade mõju naiste poliitikas osalemise võimalustele Eestis. *Ariadne lõng*, 1/2004, 78-89.
5. Cotter, A.D. Hermesen, M.J. Ovadia, S. Vanneman, R. (2001). The Glass Ceiling Effect. *Social Forces*, 80 (2): 655-681.
6. Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
7. Jarne, A. (2012). *Ergma: Riigikogus peaks olema vähemalt 40 naist*. Riigikogu kodulehekülg, URL (kasutatud november 2013) <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=172515>
8. Järviste, L. (2010). Sooline võrdõiguslikkus ja ebavõrdsus: hoiakud ja olukord Eestis 2009. aastal. *Sotsiaalministeeriumi toimetised*. 3/2010. Tallinn.
9. Lovenduski, J. (1993). Introduction: the Dynamics of Gender and Party. Lovenduski, J., Norris, P. (toim.), *Gender and Party Politics*. London: Sage Publications, lk 1-15.
10. *Master Supression Techniques*. Norra Soouuringute Informatsiooni Keskus, URL (kasutatud oktoober 2013) <http://eng.kilden.forskningssradet.no/c53296/artikkel/vis.html?tid=53283=53296>
11. Peaministrid ja ministrid. *Vabariigi Valitsuse kodulehekülg*, URL (kasutatud detsember 2013) <http://valitsus.ee/et/valitsus/peaminister-ja-ministrid>

12. Raitviir, T. (2005). Eesti naised poliitilise võimu juures. *Ariadne lõng*, 1/2002, 124-147.
13. Raitviir, T. (2011). Naised poliitikas. Marling, R. (toim.), *Sissejuhatus soouuringutesse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 122-163.
14. Schwindt-Bayer, A.L. (2005). The Incumbency Disadvantage and Women's Election to Legislative Office. *Eletoral Studies* 24 (2): 227-44.
15. Strömpl, J. (2012). Sotsiaalne konstruktsionism. Stömpl, J., Selg, M., Linno, M. (toim.) *Narratiivne lähenemine sotsiaaltöuurimuses. Laste väärkohtlemise lood*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 34-47.
16. Taru, M. Vetik, R. (2006). Sooline võrdõiguslikkus Eesti ühiskonnas. Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2005. Tallinna Ülikool, Rahvusvaheliste, Sotsiaaluuringute Instituut, EV Sotsiaalministeerium.
17. Vabariigi Valitsus 05.04.2007 – 06.04.2011. *Vabariigi Valitsuse kodulehekülg*, URL (kasutatud detsember 2013) <http://valitsus.ee/et/valitsus/varasemad-valitsused/id/472>
18. Kohaliku omavalitsuse volikogu valimised 2013. *Vabariigi Valimiskomisjoni kodulehekülg*, URL (kasutatud jaanuar 2014) <http://info.kov2013.vvk.ee/uldinfo/>
19. Vanlangenakker, I. Wauters, B. Maddens, B. (2013). Pushed Toward the Exit? How Female MPs Leave Parliament. *Politics & Gender*, 9 (1): 61-75.
20. Vask, L. (2007). Naised poliitikas: vajadus, takistused ja nende ületamise teed. Sutrop, M., Lõuk, K., Kiho, T. (toim.), *Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus*. Tartu: Eesti Keele Sihtasutus, lk 13 – 52.
21. Willer, D. Lovaglia, M.J. Markovsky, B. (1997). Power and Influence: A Theoretical Bridge. *Social Forces* 76 (2): 571-603.

22. Woodward, E.A. (2002). Going for Gender Balance. COE, Steering Committee for Equality between Women and Men. Integrated project „Making democratic institutions work“ Strasbourg: Council of Europe Publishing.
23. Ås, B. (1975). On Female Culture an Attempt to Formulate a Theory of Women's Solidarity and Action. *Acta Sociologica*, 18(2): 142–161.
24. Bullard. A.M., Wright, D.S. (1993). Circumventing the Glass Ceiling: Women Executives in American State Governments. *Public Administration Review*, 53 (3): 189-202.
25. Ayres, L. (2008a). Semi-Structured Interview. Given, L.M. (toim.) *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc., 810-811.
26. Ayres, L. (2008b). Thematic Coding and Analysis. Given, L.M. (toim.) *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc, 867-868.

LISAD

Lisa 1. Individuaalintervjuu kava

I blokk – sissejuhatav osa.

1. Palun meenutage, mis ajendas Teid astuma Sotsiaaldemokraatlikku erakonda.
2. Kas Te kuulute ka noortekokku?
3. Mis põhjusel Te soovisite astuda noortekokku? Küsin vaid siis kui intervjuueeritav kuulub noortekokku.
4. Milline on Teie positsioon sotsiaaldemokraatlikus erakonnas?
5. Palun öelge kellena Te hetkel töötate?
6. Kuidas Te sattusite sellele positsioonile?
7. Millised on Teie (põhilised) tööülesanded? Selle küsimusega soovin teada saada, kui palju on intervjuueeritava töö seotud poliitikaga ja kui suur osalus temal selles on.

II blokk – hoiakuid peegeldav osa.

1. Milline on Teie arvates naise roll tänapäeva ühiskonnas?
2. Kirjeldage naise rolli poliitikas?
3. Kuidas Teile tundub, milline on naiste ja meeste osakaal poliitikas?
4. Kuidas erinevad naiste ja meeste võimalused poliitikas edasi jõuda?
5. Kirjeldage naiste positsiooni Sotsiaaldemokraatlikus erakonnas. Kuidas Teile tundub, on naised ja mehed võrdsel positsioonil?
6. Kuidas tajute meespoliitikute suhtumist naispoliitikutesse?
7. Kuidas Teile tundub, on naispoliitik sama kompetentne kui meespoliitik?
8. Kuidas naine sobib poliitikasse, on tema osalus seal tähtis, kui nii siis mil viisil?

9. Olete tajunud kunagi, et naisi ei võeta poliitikas tõsiselt? Kuidas on see väljendunud?
10. Kui oluliseks peate seda, et naispoliitikud rõhutaksid naisküsimusi? Millised naisküsimused on Teie jaoks olulised, mida käsitleda?
11. Kui palju Te ise saate tavaliselt otsustusprotsessi juures osaleda?
12. Kuidas Te kirjeldaksite Eesti poliitilist kultuuri? Vajaks see Teie arvates korrigeerimist?
13. Olete Te märganud või tajunud erakonna sisest diskrimineerimist? Olete ise midagi sellist kogenud? Kuidas see väljendus?

III blokk – tulevikuplaanid.

1. Mida tähendab Teie jaoks kuulumine erakonda, mida on see Teile andnud?
2. Aga rääkige nüüd veidi oma tulevikuplaanidest.
3. Kirjeldage oma elu näiteks 10. aasta pärast. Millisel positsioonil end näete?
4. Palun nimetage mõni inimene Eesti poliitilisel maastikul, kes on Teile eeskujuks. Miks olete just selle inimese nimetanud?
5. Teie erakonnal on oma naiskogu, palun kõnelege, milline on naiskogu eesmärk.
6. Kas Te kuulute naiskogusse, kui nii siis miks?
7. Milline on naiskogu maine erakonna meesliikmete seas? Peetakse seda vajalikuks, on naiskogu töö hinnatud erakonna meesliikmete seas?
8. Teie erakonnas on mitmeid naisi, kes on poliitikas juba kõrgemaid positsioone saavutanud, palun kõnelege kuidas nad teisi naisliikmeid toetavad?
9. On Sotsiaaldemokraatlik erakond loonud mentorlusprogramme oma liikmetele?
10. Kellele on need mõeldud, milleks need Teie arvates vajalikud on?
11. Kuidas Teile tundub, oleks mentorlusprogramm vajalik?

IV blokk – arvamus naiste osaluse tõstmisest.

1. Mida on tarvis teha selleks, et ühest erakonna liikmest saaks riigikogu liige?
2. Kuidas Teile tundub, võiks riigikogu rakendada sookvoote, aitaksid need naiste osalust poliitikas tõsta?
3. Kuidas suhtute sookvootidesse?
4. Kuidas on Sotsiaaldemokraatlik erakond väljendanud oma suhtumist naiste madalasse osalusprotsenti poliitikas?
5. Milliseid meetmeid on Sotsiaaldemokraatlik erakond kasutanud, et suurendada naiste osalust poliitikas?
6. Milliseid meetmeid Teie arvates peaks erakond rakendama, et tõsta naiste osalust poliitikas? Kuidas neist võiks kasu olla?
7. Kuidas Teile tundub, millisel põhjusel lahkuvad naised poliitikast?

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
Autori nimi ja allkiri

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Keiu Lutschan (sünnikuupäev 11.08.1984)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Noorte naispoliitikute hinnangud poliitilise karjääri võimalikkusele“, mille juhendaja on Kairi Kasearu,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21. jaanuar 2013